MAHİR ÇAYAN

KESİNTİSİZ DEVRİM I

MAHİR ÇAYAN

KESİNTİSİZ DEVRİM I

KESİNTİSİZ DEVRİM
I

MAHİR ÇAYAN

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

Ülkemizin Sol'unda tam bir teorik keşmekeş hüküm sürmektedir. Öyle ki, aynı revizyonist tezleri temel alan ve bunları değişik ambalajlamalarla piyasaya süren, kendi özgücünün dışında başka güçlere bel bağlayan çeşitli oportünist fraksiyonlar, en sert bir şekilde birbirlerini oportünizmle, pasifizmle, ihanetle vs. ile suçlamaktadırlar. Kendi aralarında taktik ayrılık bile sayılmayacak ufak değerlendirme veya deyiş farklılıkları etrafında fırtına koparmaktadırlar.

Sözde yapılan ideolojik polemiklerde, utanmazca yapılan tahriflerin, küçük-burjuva çığırtkanlıklarının, "biz eskiyiz, biliriz" ukalalıklarının tozu dumanı içinde tam bir kördöğüşü yıllardır süregelmektedir.

Ülkemizde güçlü bir proletarya hareketinin olmamasının sonucu, solda ideolojik seviye yüksek değildir. Bu yüzden, böyle bir ortamda neyin doğru olduğu, neyin eğri olduğu ayırdedilemez olmuş; her şey birbirinin içine girmiştir. Ve Marksist-Leninist devrim teorisinin özünün kaybolduğu bu ortamda, oportünizmin çeşitli biçimlerinin orjinal "devrim" teorileri, Marks, Engels, Lenin, Stalin, Mao Tse-Tung, Ho Chi Minh... adına, onların yazılarına atıflar yapılarak tezgahlanmaktadır. Öyle ki, oportünizmin bir türü Lenin'in yazılarını kaynak alarak, diğer tarafı hainlikle suçlarken, öteki taraf da, Mao ve Lin Piao'nun yazılarını kaynak alarak kendisini suçlayanı revizyonizmle suçlamaktadır.

“Marksizm son derece derinliği olan, son derece karmaşık bir doktrindir.” Marksizm sürekli olarak, hayatın yeni gerçekleri karşısında derinleşip, zenginleşen, kendi kendini aşan bir doktrindir. Marksizmde esas olan lafızlar değil, muhtevadır. Marksizmde değişmeyen tek şey, Lenin’in deyişiyle onun yaşayan ruhu olan diyalektik metottur. Diyalektiğin en elemanter iki unsuru olan, zaman ve mekan kavramları dikkate alınmazsa, Marks ve Engels’e göre Lenin’in, Lenin ve Stalin’e göre Mao Tse-Tung’un ve Mao’ya göre de emperyalizmin III. bunalım döneminin muzaffer proleter devrimcilerinin revizyonistliklerinden bahsetmek mümkündür.

Oportünizm her yerde her zaman Bilimsel Sosyalizm’i tahrifte iki metoda başvurur:

Ya zaman ve mekan kavramlarını dikkate almadan, Marksizm ustalarının başka tarihi şartlar için ileri sürdükleri ve yaşanılan dönemde eskimiş olan tezlere dört elle sarılır ve bu tezleri kendi sapmasına dayanak yapmaya çalışır. Veya Marksizm-Leninizmin her şart altında geçerli tezlerini “zaman ve mekan değişmiştir, o yüzden geçerli değildir” diyerek Marksizmi revize eder.

Dünyanın her ülkesinde olduğu gibi, ülkemizde de oportünizmin her türü, her iki metoda başvurarak Marksizm-Leninizmi tahrif ederek, devrimci militanların kafalarını karıştırmaya çalışmaktadır.

Biz bu broşürü kaleme alırken özellikle bu gerçeği dikkate aldık. Devrim anlayışımızı, buna bağlı olarak örgüt ve çalışma tarzı anlayışımızı, Marksist devrim teorisinin, zaman içinde derinleşip zenginleşmesinin nasıl bir rota izlediğini belirterek ortaya koymaya çalıştık. Aslında Bilimsel Sosyalizm’in tahlillerinde genellikle soyuttan somuta değil de, somutun tahlillerinden soyuta doğru gidilir. Fakat ülkemizin solu özel bir durum arzetmektedir. Yukarıda belirttiğimiz gibi, solda var olan teorik keşmekeşin içinde doktrinin özü gözden kaybolmuştur. Bu yüzden, soyuttan başlayarak, meseleyi en başından ele alıp zaman içinde nasıl derinleştiğini ortaya koyarak somuta inmeye karar verdik.

Böylece bir kere, bu kördöğüşü içinde özü kaybolan Marksist devrim teorisini ortaya koymuş olacağız, ikinci olarak da oportünizmin her türünün sözde ideolojik polemikleri ile militan arkadaşlarımızın kafalarını karıştırmasına geniş ölçüde engel olmuş olacağız. (Oportünizmin tahriflerini tam olarak engellemeye elbette imkan yoktur. Ne var ki, meseleyi tam bir açıklıkla ortaya koymak mümkündür ve bu da oportünizmin tahrifatını geniş ölçüde etkisiz kılar).

İşte bu nedenlerle tahlillerimizde soyuttan somuta doğru bir metot izledik.

Meseleyi üç kısımda inceledik. Birinci kısım, Marks, Engels ve Lenin dönemlerinin Marksist devrim teorisini ihtiva etmektedir.

İkinci kısım, İki Taktik'de formüle edilmiş olan Leninist Kesintisiz Devrim Teorisi'nin bizzat Lenin tarafından derinleştirilmesi; bu teorinin sömürge ve yarı-sömürge ülkelerin pratiklerine uygulanması; Stalin'in yönetimindeki Komintern'in ve Mao'nun, Lenin'in bu önerisini ayrı ayrı yorumlamaları: Kapitalist olmayan yol tezinin özü ve Milli Demokratik Devrim Teorisi bölümlerini ihtiva etmektedir.

Üçüncü kısım ise, emperyalizmin ayırdedici özellikleri, Leninist önerinin yeni şartlar karşısında zenginleşip derinleşmesi ve yarı-sömürge ülkelerin devrim stratejisi, Küba devriminin devrimci ve revizyonist yorumları, Türkiye Devriminin Yolu bölümlerini kapsamaktadır.

Ayrıca her bölümde, konuyla ilintili olan meselelerde ülkemizdeki oportünizmin her türlü eleştirisi yer almaktadır.

KURTULUŞ

DEVRİMİN TANIMI

Marksist devrim teorisi hem determinist hem de volantiristir (iradecidir). Bu ikili yön diyalektik bir bütün oluşturmaktadır. Devrimin olabilmesi için maddi bir temelin varlığı şarttır. Üretici güçler devrim için gerekli olan (belli bir) seviyede olursa devrim olabilir. Bu anlamda Marksist devrim teorisi, deterministtir. Fakat sadece devrimin zaferi için üretici güçlerin belli bir seviyede olması, objektif şartların olgun olması yetmez. Devrimin zaferi için ihtilâlci insiyatif de gereklidir. Bu anlamda da Marksist devrim teorisi volantiristir.

Proletaryanın yönetimi ele geçirebilmesi için, üretim ilişkileri ile üretici güçlerin arasındaki çelişkinin antagonizma kazanması, son haddine ulaşması gerekmektedir.[1] Proletarya, daha doğrusu öncü müfrezesi bu zıtlığı çözümlemek için devrimci sınıfları kendi tarafına çekerek, ileriye fırlar, karşı tarafın baskı ve cebrini devrimci şiddet ile bertaraf edip, eski devlet mekanizmasını parçalayarak, kendi politik hegemonyasını[2] kurarak, kendi iktidarına uygun alt yapı düzenlemelerine geçerek, sınıfsız topluma kadar devrimi sürekli kılar.

"Devrim politik iktidarın ele geçirilmesidir; veya devrim bir üretim tarzından bir ileri üretim tarzına geçiştir" şeklinde karşı karşıya getirilmeye çalışılan bu iki tanım, kendi başlarına hem doğru, hem de eksiktir; ve eksik oldukları için de yanlıştır. Marksist devrim teorisinde böyle karşı karşıya getirilen bir ikilem yoktur. İktidar meselesi her devrimin ana meselesidir; ama bütünü değildir. "Proletarya ve müttefiklerinin iktidara el koymasıdır"

şeklindeki devrim tanımı tek başına eksiktir ve dolayısıyla her eksik tanım gibi yanlıştır. Tarihte, proletaryanın iktidarı ele geçirdiği halde sosyal dönüşümü sağlayamadığı, Paris Komünü gibi pek çok devrimci girişimi olmuştur. Bu tanıma göre bütün bu hareketleri devrim saymak gerekecektir. Aynı şekilde ikinci kavram da eksik olduğu için nitelik belirleyici değildir. Bu tanıma göre "yukarıdan devrim"le Almanya'yı feodalizmden kapitalizme yükselten Bismarck yönetimini devrimci saymak gerekecektir.

Marksist devrim anlayışı, sürekli ve kesintisiz bir ihtilâl sürecini öngörmektedir. Devrim, halkın devrimci girişimiyle –aşağıdan yukarı– mevcut devlet cihazının parçalanarak, politik iktidarın ele geçirilmesi ve bu iktidar aracılığıyla –yukarıdan aşağıya– daha ileri bir üretim düzeninin örgütlenmesidir.

İşçi sınıfının tarih sahnesine bağımsız bir güç olarak çıkmasından itibaren, sosyalist harekette sapmalar daima devrim teorisinin bu ikili niteliğinden birisini abartmak veya ihmal etmek şeklinde ortaya çıkmıştır.

[1] Devrim kavramı, burada proletarya devrimi veya proletaryanın hegemonyasında demokratik devrim anlamında kullanılmaktadır.

[2] Sosyalist devrimde, proletarya diktatoryasını; demokratik devrimde ise, halk diktatoryasını kurar.

BİRİNCİ BÖLÜM
TEKEL ÖNCESİ MARKSİZMDE DEVRİM TEORİSİ

I.
MARKS VE ENGELS'DE DEVRİM KAVRAMLARI

Marks ve Engels'de, politik devrim, sosyal devrim ve sürekli devrim olmak üzere üç tip devrim kavramını görmekteyiz. (Sürekli devrimi III. bölümde inceleyeceğiz.)

Marks ve Engels'e göre politik devrim, politik iktidarın o tarihsel süreç içinde daha ilerici bir yönetime, mevcut gerici iktidarın alaşağı edilerek geçmesidir. Bir hareketin politik devrim olabilmesi için halk[3] kitlelerinin, en azından önemli bir kesiminin iktidara yönelik mücadelesinin olması şarttır. Ancak kitlelerin ayaklanması sonucu iktidarın devrimci ellere geçmesi halinde politik devrimden söz edilebilir.[4] İkinci olarak, Marks ve Engels'e göre, bir hareketin politik devrim sayılabilmesi için, bu hareketin sonucunda oluşan yönetimin ilerici ve demokrat olması şarttır. Marks'ın bu tanımı tekel öncesi dönemin burjuva toplumuna ilişkindir. Marks ve Engels'teki ilericiliğin ölçüsü oldukça ilginçtir. Bir hareketin ilericiliğinin ölçüsü olarak diyor ki Marks:

> "Kamu kredisi ile özel kredi, bir devrimin şiddetini ölçmeye yarayan ekonomik termometrelerdir. Onların düştüğü oranda devrimin yıkıcı ve yaratıcı gücü yükselir."[5] (Marks, Fransa'da Sınıf Mücadeleleri, s. 53.)

Kamu kredisi ve özel kredilere sadece ve sadece tek bir yönetim öldürücü darbeyi indirebilir; o da proletarya yönetimidir. Bu bakımdan, burjuva toplumu zemini üzerinde yıkıcı şiddeti ve yaratıcı gücü en yüksek olan politik devrim, proletarya devrimidir. Bu devrim aynı zamanda sosyal dönüşümü de sağlar (sosyal devrim). Çünkü bu devrim, burjuva kredisini ve borsayı ortadan kaldıracaktır. Bu ise, burjuva üretim ve rejiminin ortadan kalkmasıdır; yeni bir sosyal ve ekonomik düzene geçmektir.

1848 Şubat Devrimi, politik bir devrimdir. Mali aristokrasiyi hedef alan devrim, kamu kredisine ve özel krediye öldürücü darbeyi indirememiş, fakat sınırlandırmıştır. Şubat devrimi, burjuva rejimine son vermemiş, sadece onun gerici bir fraksiyonunun yönetimine son vermiştir; demokratik hak ve özgürlüklerin çerçevesini genişletmiş ve derinleştirmiştir. Şubat devrimi, burjuva rejimine son vermediği için bir sosyal devrim değildi; ama kitlelerin ayaklanması sonucu, mali aristokrasinin gerici yönetimi alaşağı edildiği ve yerine ifadesini sosyal cumhuriyette bulan, daha ilerici bir yönetim iş başına geldiği için, bir politik devrimdir.

Marks'ın sosyal devrim tanımı ise, (gerçek devrim demektedir buna) bir üretim tarzından daha ileri bir üretim tarzına geçişi temel almaktadır.

Bu konuda diyor ki Marks:

> "Gelişmelerinin belirli bir aşamasında, toplumun maddi üretici güçleri, o zamana kadar içinde hareket ettikleri mevcut üretim ilişkileriyle ya da bunların hukuki ifadesinde başka bir şey olmayan mülkiyet ilişkileriyle çelişkiye düşerler. Bu ilişkiler, üretici güçlerin gelişmesinin sonucu olan şekiller olmaktan çıkıp, bu gelişmenin önünde engeller niteliğine bürünürler. O zaman toplumsal devrim çağı başlar. İktisadi temeldeki değişme, kocaman üstyapıyı, büyük ya da az bir hızla devirir. Bu altüst oluşların incelenmesinde daima, iktisadi üretim şartlarının maddi altüst oluşuyla –ki, bu bilimsel bakımdan kesin olarak tespit edilebilir– hukuki, siyasi, dini, artistik ya da felsefi biçimleri, kısaca insanların bu çatışmanın bilincine vardıkları ve onu sonuna kadar götürdükleri ideolojik şekilleri ayırt etmek gerekir... İçerebildiği bütün üretici güçler gelişmeden önce, bir sosyal şekillenme asla yok olmaz; yeni ve daha yüksek üretim ilişkileri, bu ilişkilerin maddi varlık şartları eski toplumun bağrında çiçek açmadan asla gelip yerlerini almazlar." (Marks, Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı, s. 23-24.)

Hemen görüleceği gibi, Marks ve Engels'in devrim teorilerinde ağır basan yön, ekonomik ve sosyal determinizmdir. Volantirizmin rolü, maddi koşulların belirleyici çerçevesi içindedir. Bu anlayışa göre, politik devrim, sosyal devrimin tamamlayıcısıdır. Politik devrim, maddi şartların belirleyici çerçevesi içinde ihtilâlci insiyatifin ürünüdür. (Proletarya devrimi deyince, politik ve sosyal devrim kastedilir.)

Unsurlarına ayırırsak:

1-) Politik devrim, sosyal devrimin zorunlu bir aşamasıdır.

Politik devrim ihtilâlci atılımın eseridir. Devrim, kitleleri peşinden sürükleyen, bilinçli ve ne yapacağını bilen bir organizasyonun işidir. Özellikle sosyalist dönüşüme yol açacak olan politik devrim için bu böyledir. Demir gibi bir disipline sahip, bir azınlık örgütü kitleleri bilinçlendirerek, kitlelerin bilinç ve eylem düzeyini yükselterek, yerinde ve zamanında ihtilâlci insiyatifi kullanarak politik devrimi yapar ve sosyalist dönüşümü sağlar. Devrim bilinçli kitlelerin eyleminin sonucunda olur ve kitlelere dayanır. Fakat dar tutulmuş mesleği devrimcilik olan ihtilâlciler örgütünün ihtilâlci atılımı burada hayati öneme haizdir. (Pasifistler, ihtilâlci insiyatifin rolünü daima azımsarlar.)

2-) Politik devrimin sosyal dönüşümü sağlayabilmesi için (tekel öncesi dönem için söyleniyor. Yaşadığımız çağda ise devrimin olabilmesi için), yani sosyal bir devrim olabilmesi için, bir yandan tarihsel koşulların, ekonomik ve sosyal yapının yeterli olması, öte yandan da halk kitlelerinin bilinç ve örgütlenme seviyesinin yüksek olması gerekir.

Sosyal devrimde belirleyici rolü sadece ihtilâlci insiyatif oynamaz. Tarihi kahramanlar değil, kahramanları tarih yaratır. Devrimler tarihi, iktidarı ele geçirmesine rağmen, objektif şartların yetersizliğinden dolayı (her çeşit kahramanlığına rağmen) ihtilâlci insiyatifin hüsranla sonuçlanması ile doludur. Münzer hareketinden, Şeyh Bedrettin ve Paris Komünü'ne kadar tarih, o yaşanılan devrin maddi temelleri ile uygunluk içinde olmayan ihtilâlci insiyatifin mağlubiyetlerine sahne olmuştur.

Belli bir dönemdeki ihtilâlci atılım, ne kadar güçlü olursa olsun, o tarihi dönem bu atılımın zafere erişmesini imkansız kılıyorsa, maddi yaşama şartları, bu atılımın başarıya erişmesi için belli bir olgunluğa erişmemişse, bozgun mukadder bir sonuçtur.

İhtilâlci insiyatif ile tarihi ve sosyal determinizm arasındaki diyalektik birliği, Münzer'in hareketini tahlil ederken, Engels çok usta bir şekilde gözler önüne sermektedir:

> “Aşırı (o tarihi döneme uygun düşmeyen anlamında kullanılmaktadır) bir parti şefinin başına gelebilecek en büyük bela, hareketin, bu hareket tarafından temsil edilen sınıf hakimiyetini daha ele alacak ve bu sınıfın hakimiyetinin gerektirdiği tedbirleri uygulayacak kadar olgunlaşmadığı bir devrede iktidarı ele almak zorunda kalmasıdır. Bu şefin elinden gelen şey, iradesine bağlı değildir. Bu olsa olsa çeşitli sınıflar arasındaki zıtlığın ulaştığı merhaleye ve sınıflar arasındaki çatışmanın gelişme derecesine, sınıf zıtlıklarının gelişme derecesini her an tayin eden maddi geçim şartlarının ve istihsal münasebetleri ile mübadele münasebetlerinin gelişme derecesine bağlıdır... Böylelikle, o halledilmesi mümkün olmayan bir muamma karşısında bulunmaktadır. Elinden gelen şey, geçmişteki bütün eylemine, kendi prensiplerine ve kendi partisinin günlük menfaatlerine zıttır. Yapacağı şey ise gerçekleşmesi mümkün olmayan bir şeydir.” (Almanya’da Köylü Savaşı, s. 127.)

Devrim teorisinde, ihtilâlci insiyatif ile ekonomik ve sosyal determinizm arasındaki ilişki ve çelişkiyi, Marks, şu şekilde ortaya koymaktadır:

> “Kişiler kendi tarihlerini, kendileri yaparlar; fakat keyiflerine göre, kendileri tarafından seçilmiş koşullarda değil de, geçmişin doğrudan doğruya verdiği ve miras bıraktığı koşullarda olur bu.” (Louis Bonaparte’ın Darbesi, s. 21.)

Ve Marks, ihtilâllerin bir avuç kışkırtıcının eseri olduğunu iddia eden gericilere karşı ihtilâllerin nedenini şu şekilde açıklamaktadır:

> “İhtilâlleri kötü niyetli kışkırtıcıların iradesinin ürünü gibi gösteren batıl inancın artık zamanı geçmiştir. Bir ihtilâl sarsıntısının ortaya çıktığı her yerde, bu sarsıntının eskimiş müesseseler tarafından tatmin edilemeyen sosyal ihtiyaçlardan doğduğunu artık herkes bilmektedir.” (1851’de Marks’ın Kolonya Yargı Kurulu Üyeleri Önündeki Söylev’inden, aktaran Henri Lefebvre, Marks’ın Sosyolojisi, s. 189.)

Mesele açıktır. İhtilâlci insiyatifin rolünde başarıya ulaşabilmesi için devrimin maddi bir tabana oturması şarttır. Bir başka deyişle, alt yapının, o ihtilâlci atılımın zafere erişmesi belli bir düzeye ulaşması gerekmektedir.

> “Devrimler için maddi bir temel lazımdır. Nazariye, kendi ihtiyaçlarının gerçekleşmesini temsil etmedikçe, bir halk arasında gerçekleşemez. Düşüncenin gerçekleşmeye doğru yönelmesi yetmez, gerçekleşme düşünceye doğru yönelmelidir.” (Marks)

II.
DEVRİM AŞAMASI, EVRİM AŞAMASI VE BUHRANLAR TEORİSİ

"Büyük tarihi gelişmeler söz konusu olunca" diye yazıyor Marks Engels'e, "yirmi yıl bir tek gün bile sayılmaz, ama sonradan yirmi koca yılı içinde toplayan günler de gelebilir." (Lenin, Proletaryanın Sınıf Mücadelesi Taktiği, Marksizmin Kaynağı, s. 44.)

Marks ve Engels, proletaryanın devrimci mücadelesini evrim ve devrim aşaması olmak üzere iki aşamada formüle ederler.

Her iki aşamada da proletaryanın devrimci taktikleri değişiktir.

Devrim aşaması kısa bir dönemdir. Bu aşama, verili sosyal düzenin altüst olması aşamasıdır. Bu kısa aşamada proletaryanın ve onun öncüsünün taktiği hücumdur; gündemde tek bir madde yazılıdır: AYAKLANMA! Bu dönemde proletaryanın taktiği verili devlet mekanizmasını parçalayarak, proletaryanın devrimci iktidarını kurmaktır. Marks ve Engels bu taktiğe, Fransızların ihtilâlci atılım ve geleneklerinden esinlenerek Fransızca konuşma adını koymuşlardır. Marks ve Engels'e göre ayaklanma bir sanattır.

> "Günümüzde ayaklanma gerçekten savaş türünden bir sanattır ve ihmal edildiği zaman, ihmal eden partinin mahvına sebep olacak kurallara bağlıdır... Önce oyununuzun sonularıyla karşılaşmaya tamamen hazır olmadıkça ayaklanma ile oynamayınız... İkinci olarak ayaklanma bir kere başladı mı, en büyük azimle ve hücum planında yürür. Savunucu bir eylem her silahlı ayaklanmanın ölümüdür... Devrimci politikanın bu güne kadar bilinen en büyük üstadı Danton'un dediği gibi: 'Atılganlık, atılganlık ve yine atılganlık'." (Friedrich Engels, Germany, Revolution and Counter-Revolution, International Publishers 1932, s. 100.)[6]

Görüldüğü gibi, şartlar olgunlaşmadan, asla ihtilâlle oynanmamalıdır. Ama ihtilâl çığırı bir kere açıldı mı durmaksızın hücuma geçmek, hergün ne kadar küçük olursa olsun zaferler kazanarak mütereddit unsurları kendi tarafına çekmek ve de düşmanı gafil avlamak için saldırmak şarttır.

Proletaryanın devrim dönemindeki taktiği budur.

Bu kısa süren devrim aşamasına kadar proletaryanın öncü müfrezesinin görevi nedir, oturup beklemek mi? Değil elbette, devrim aşamasına nazaran oldukça uzun süren bu aşamada proletarya partisinin görevlerine ilişkin, Marks ve Engels'in görüşlerini Lenin şu şekilde nakletmektedir:

> “Proletarya taktiği evrimin her aşamasında, her anında, insanlığın tarihindeki objektif bakımdan kaçınılmaz olan şu diyalektiği hesaba katmak zorundadır: Bir yandan siyasi durgunluk dönemlerinden, yani barış içinde gelişmeden yararlanıp öncü sınıfının bilincini, gücünü ve dövüşkenliğini artırmak üzere, kaplumbağa adımlarıyla ilerlemek; öte yandan da bütün bu çalışmayı öncü sınıfın ‘son hedefi’ne yönelterek düzenlemek suretiyle işçi sınıfını, yirmi koca yılı içinde toplayan, büyük işlerde büyük işler başarmaya yeterli hale getirmek.” (Lenin, Proletaryanın Sınıf Mücadelesi Taktiği, Marksizmin Kaynağı, s. 44.)

Bu uzun dönemin devrimci mücadelesi, içeride oportünizme karşı amansız ideolojik mücadele vermek, öncü sınıfın bilincini ve gücünü yükseltmek, eğitmek, dışarıda ise proletaryanın sendikal mücadelesinden halk kitlelerinin ekonomik ve demokratik mücadelesine kadar kitlelerin günlük mücadelesini örgütlemekten, mevcut gerici yönetime karşı, demokratik ordunun en solunda yer alarak, siyasi muhalefeti yönlendirmeye kadar her çeşit eylem biçimini kapsar. Marks ve Engels proletaryanın bu aşamadaki devrimci diline, Alman proletaryasının ideolojik-teorik seviyesinin yüksekliğinden ve halk kitlelerini kendi saflarına çekmekteki maharetinden dolayı Almanca konuşma demişlerdir. Görüldüğü gibi, proletaryanın taktikleri, somut şartlara ve durumlara göre biçimlenmektedir. Şartlar değişince taktikler de değişmektedir.

Proleter devrimcisi, her iki dili de yerinde ve zamanında kullanan kişidir. Marks’ın Ludwig Feuerbach’tan esinlenerek söylediği gibi, devrimci: “Fransız kalbine ve Alman kafasına” sahip olan savaşçıdır. Proletarya partisi ise, en küçük reformist hareketten devrimci tedhişçiliğe kadar her çeşit eylem biçimini, yerinde ve zamanında gündem meselesi yapan, diyalektik ve tarihi materyalizmin temeli üzerinde kurulmuş olan savaşçı bir örgüttür.

Devrim hareketinde ortaya çıkan bütün sağ ve “sol” sapmaların temelinde, bu iki aşamanın devrimci taktiklerini birbirine karıştırmak; ya evrim aşamasında Fransızca konuşmaya kalkışmak ya da devrim aşamasında hâlâ Almanca hitapta ısrar etmek veyahut her iki aşamada da o aşamaların dilini bozuk konuşmak yatmaktadır. (Bir başka deyişle, bütün sapmaların nedenini, devrim teorisindeki ikili yönün, herhangi bir yanını ihmal etmek veya abartmak şeklinde özetlemek mümkündür).

Marks ve Engels, hayatları boyunca her iki sapma ile en sert şekilde mücadele etmişlerdir. Bilimsel Sosyalizm bir bakıma, bir yandan objektif şartlar olgunlaşmadan Fransızca konuşmaya çalışan, kitlelerden kopuk, komplocu, iktidara el koyma manevraları yapan Blanquistlere, Bakuninciler ve de Marks ve Engels'in devrim simyagerleri diye adlandırdıkları Alman Kaba Komünistlerine, öte yandan Proudhon'cu ve Lassalle'cı reformistler ile, proletaryanın siyasi mücadelesini, kapitalizmin isteklerine uygun bir alana sokmaya çalışan İngiliz ve Alman küçük-burjuva reformistlerine karşı, Marks ve Engels'in hayatları boyunca devrimci pratiğin içinde vermiş oldukları teorik-ideolojik mücadelelerle şekillenmiştir.

Evrim ve devrim aşamalarını belirleyen etkenler nelerdir? Devrim konakları tesadüflere mi bağlıdır? Değildir elbette. Devrimlerin bir yasası vardır. Marks ve Engels devrim aşamasını devrimci buhrana bağlamaktadırlar. (Proletaryanın bilinç ve örgüt seviyesinin de devrim için yeterli olması şarttır).

Devrimci bunalım kavramı uzun süre Marks ve Engels'de açık ve net bir kavram niteliğine sahip olamamıştır. Devrimci bunalım kavramının bu bulanık durumundan dolayı, Marks ve Engels 1848 ihtilâllerinde yanılmışlardır.

Bilimsel Sosyalizm'de devrimci buhran programı, ekonomik buhran, sosyal buhran, siyasi buhran, ve sürekli buhran gibi çeşitli unsurları ihtiva etmektedir.

Yukarda da belirttiğimiz gibi, Bilimsel Sosyalizm'de bu buhranlar teorisi, Kapital'e kadar oldukça bulanıktır. Marks ve Engels, Manifesto'da "Dönem dönem ortaya çıkmalarıyla burjuva toplumunun varlığını her an daha büyük tehlikeye düşüren ticari buhranları anmak yeter" (s. 54) demektedirler. Bu ekonomik buhranlar, her defasında tehlikesi daha da artan, burjuva ekonomisinin hayatının sonuna kadar devam edecek olan kalp krizleridir. Bu buhranlar aynı zamanda sosyal buhranları da yaratırlar. Fakat bir devrimin olabilmesi için bu iki buhranın varlığı yetmez; devrimin objektif şartlarının olgun olabilmesi için, ekonomik buhranın yanında, sosyal bunalımın derinleşmesi[7] ve burjuva yönetimini alaşağı etmeyi sağlayacak politik buhranın varolması şarttır. (Böyle bir politik buhranın olması da, sosyal bunalımın derinleşmesi ve ekonomik bunalımın varlığına bağlıdır).

Eğer bu üç bunalım bu şekilde son haddine ulaşmazsa, devrim olamaz. (Devrim için, devrimin objektif şartlarının olgunlaşması şarttır.)

Marks ve Engels'in, 1848 ihtilâlleri sırasında kullandıkları devrimci bunalım kavramı, ekonomik ve derinleşmeyen sosyal bunalımı içermektedir. Marks ve Engels, 1848 ihtilâlleri patlak verdiği zaman, beklenen anın geldiğini zannetmişlerdi. Ve patlak veren buhranı, kapitalizmin sürekli ve son buhranı olarak düşünmüşlerdir. Bu günlerde Marks ve Engels, gerileme ve duraklama olmaksızın politik iktidarı ele geçirip sosyal dönüşümün yapılabileceğini ummaktadırlar. Bu konuda diyor ki Engels:

> "... bizim için o zaman geçerli şartlar altında büyük mücadelenin nihayet başladığına ve tek bir uzun ve karışık devrim döneminde (sürekli devrim kastedilmektedir) sonuçlandırılması gerekeceğine ve fakat en nihayet ancak proletaryanın nihai zaferiyle biteceğine hiç bir şüphe olamazdı." (Fransa'da Sınıf Mücadelelerine Önsöz, s. 12.)

Ve yine Engels 1848-50 yılları arasında bu şekilde kendileri gibi düşünenlerin yanıldıklarını açık yüreklilikle söylemektedir:

> "Tarih bizi ve bizim gibi düşünenlerin hepsini haksız çıkardı. Avrupa kıtasında ekonomik gelişme durumunun, o zaman kapitalist üretimin ortadan kalkmasına imkan verecek şekilde olgunlaşmaktan çok uzak olduğunu gösterdi (...) Ve o zaman burada anlattığımız dönemden yirmi yıl sonra bile, bir işçi sınıfı iktidarının ne kadar imkansız olduğu, bir kere daha ispatlandı." (age, s.16-18, Ayrıca bakınız, Manifest'in 1888 tarihli İngilizce Baskısına Önsöz.)

1850 yıllarında objektif şartların yetersizliğinden dolayı, bir proletarya devriminin olmasını beklemenin yanlış olduğunu Marks da söylemektedir:

> "Burjuva şartlarının izin verdiği kadar bir bollukta, burjuva toplumunun üretici güçlerinin geliştiği böyle bir genel refah mümkün olduğuna göre, gerçek bir devrimden bahsedilemez. Böyle bir devrim ancak bu iki faktörün, yani mevcut üretici güçlerle burjuva üretim biçimlerinin birbirleriyle çatışma haline girdikleri zaman söz konusu olabilir... Yeni bir devrim ancak yeni bir krizin ardından gelecektir ve birisinin gelmesi ne kadar kesin ise ötekinin gelmesi de o kadar kesindir." (Marks, Fransa'da Sınıf Mücadeleleri, s. 159.)

Marks, 1848-50 dönemi arasında objektif şartların yetersizliğinden dolayı proletaryanın her devrimci atılımının giderek cılızlaştığını ve söndüğünü söylemektedir:

> "Hareketin her hamle kazanır gibi oluşunda, öndeki yerini yeniden almaya uğraştı (proletarya), fakat her defasında biraz daha zayıfladı

ve her defasında elde ettiği sonuç daha cılız oldu." (Marks, Louis Bonaparte'ın Darbesi, s. 28.)

Bütün bu ifadelerden sonra, devrimci bunalım kavramı, Manifest'tekinden daha fazla açıklık kazanmaktadır. Marks'ın dediği gibi, üretimin sosyal niteliği ile üretim araçlarının özel mülkiyeti arasındaki çelişki antagonizma kazanmadan, kapitalizm üretici güçleri geliştirme imkanlarına sahipken, kapitalizmin devrevi ekonomik krizleri bir devrime yol açamazlar. Açıktır ki, üretim düzeni diyalektik bir bütündür. Her diyalektik bütün gibi, bu da, birliği, beraberliği ve de ayrılmayı, zıtlığı ihtiva eder.

Bir yandan belli bir tarihi anda mevcut üretim ilişkilerinin, üretici güçlere uygun düşmesi, onları kamçılaması, geliştirmesi, öte yandan başka bir tarihi anda aynı üretici güçlere ters düşmesi, gelişmesini frenlemesi; işte bir üretim düzeninin diyalektiği budur.

Üretici güçlerle üretim ilişkileri arasındaki temel çelişmeden bir dizi çatışma doğar. Bu çatışmalar: üretim ile tüketim arasında ekonomik; sınıflar arasında, proletarya ve emekçilerle burjuvazi ve burjuvazinin çeşitli fraksiyonları arasında sosyal ve proletarya ile burjuvazi arasında, burjuva devlet ve düzenini yıkma veyahut muhafaza etme mücadelesi şeklinde siyasal niteliktedir.

Devrim anı, bu temel çelişkilerin son hadde varması, dolayısıyla üç buhranın, tek bir buhran halinde kaynaşıp, derinleşmesi, yani devrimci buhranın var olması halidir. Ayaklanma ancak böyle bir durumun varlığı halinde söz konusu olabilir.

Marks, Fransa'daki (1848-50 arası) sınıf mücadelesinin genişleyebilmesi ve Avrupa devrimine (dünya devrimi anlamında) varılabilmesi için, bütün Avrupa uluslarını karşı karşıya getirecek bir dünya savaşının mevcudiyetini şart koşmaktadır. Birinci Dünya Savaşının, dünyanın ilk büyük proleter devrimine yol açması gerçeğine bakarak, Marks'ın bu düşüncesinin, gerçekten de büyük bir kehanet, ama bilimsel bir kehanet olmadığını söylemek imkansızdır. (Tabii Marks'ın kehanetinin önce devrimin İngiltere'de olacağı ve proleter devriminin bütün Avrupa'daki ülkelere yayılacağına ilişkin kısmının gerçekleşmediği bilinen bir gerçektir. Fakat, burada önemli olan kapitalist ülkelerarası bir dünya savaşının proleter devrimine yol açacağının kahince gözlenmesidir). Diyor ki bu konuda Marks:

"Fransız toplumunun içindeki sınıflar mücadelesi, bütün ulusların karşı karşıya geldiği bir dünya savaşı halinde genişler. Dünya ölçüsünde

> bir çözülme, dünya pazarına hakim olan ulusun, yani İngiltere'nin başına bir dünya savaşı dolayısıyla proletaryanın geçmesi sonucunda yaklaşmak mümkündür. Orada bitiminde değil, örgütlenmesinin başlangıcında bulunan devrim, kısa soluklu değildir. Bugünkü kuşak, Musa'nın çöllere götürdüğü yahudilere benziyor. Feth etmek zorunda olduğu sadece yeni bir dünya değildir, yeni dünya ile boy ölçüşebilecek olan insanlara yer açmak için kendini feda etmesi gerekmektedir." (Fransa'da Sınıf Mücadeleleri, s. 132.)

Engels, ilk proletarya devrimi gerçeğine ilişkin Marks'ın bu kehanetini, Marks'ın bunları söylemesinden otuz küsur yıl sonra, ilk proleter devriminden otuz küsur yıl önce, 15 Aralık 1887'de, daha da mükemmelleştirerek, kendilerinden sonraki proleter devrimcilerine, devrim zamanını haber vermektedir. (Engels'in bu uyarısına sadece Rusya'da, Lenin ve Bolşevikler uymuşlardır.)

Diyor ki bu konuda Engels:

> "... Prusya-Fransa için bir dünya savaşı dışında artık başka bir savaş mümkün değildir, ve bu savaş bugüne kadar hayal edilmemiş bir ölçüde ve şiddette olacaktır. Sekiz-on milyon asker birbirini kıracak ve böylece bütün Avrupa'yı çekirge sürülerinin bile beceremeyeceği şekilde soyup soğana çevirene kadar, hırsla yiyip yutacaklardır. Otuz yıl savaşlarının yıkımı 3-4 yıla sığacak ve bütün kıtaya yayılacak; açlık, veba, ordularda ve halk kitlelerinde son haddine ulaşmış ıstırap ve tehlikenin yarattığı bir çöküntü; ticaret, sanayi, bankacılıkta kurduğumuz suni mekanizmanın genel iflasla sonuçlanmasının doğurduğu umutsuz karışıklık; eski devletler ile bunların geleneksel devlet felsefesinin çöküşü öylesine bir hal alacak ki, düzinelerle taç kaldırımlarda yuvarlanacak ve mücadeleden kimin galip çıkacağını kestirmek imkansızlığı; yalnız tek bir sonuç kesinlikle belli: genel bir bitkinlik ve işçi sınıfının nihai zaferi için şartların hazırlanması.
>
> Son hadde ulaşmış karşılıklı silahlanma yarışı sistemi nihayet meyvalarını vermeye başladığı zaman durum budur... Savaş, belki de bizi geçici olarak geriye itebilir, kazandığımız birçok mevzileri bizden kopartıp alabilir. Fakat tekrar kontrol altına alamayacağınız güçleri bir defa başı boş bıraktınız mı her şey kendi bildiği gibi hareket edebilir: Dramın sonunda siz mahvolursunuz ve proletaryanın zaferi ya kazanılmış olur ya da herhalde (doch) kaçınılmaz hale gelir." (Lenin, Sosyalizm ve Savaş, s. 172-173.)

III.
SÜREKLİ BUHRAN VE
SÜREKLİ DEVRİM TEORİSİ

1848'den 1850 sonbaharına kadarki süreç içinde Marks ve Engels'in devrim perspektifleri sürekli devrimdir. Bu stratejik görüş o dönemi yanlış değerlendirmenin bir sonucudur. Marks ve Engels, 1847'deki iki büyük krize (1847 dünya ticaret ve sanayi krizi ile tarım krizine) bakarak, kapitalizmin artık son saatlerinin geldiğini, büyük mücadelenin nihayet başladığını, sosyalist devrimler çağının açıldığını zannetmişlerdi. Yani, Marks ve Engels 1847'de patlayan dünya ölçüsündeki kapitalizmin ekonomik buhranının, sistemin sürekli ve son buhranı sanmışlardır. İşte, bu sürekli devrim teorisi, sürekli bunalım teorisinin bir ürünüdür.

1847-50 döneminde, Marks ve Engels, Fransa'da ve de Avrupa'da proletarya devriminin yakın bir zaman içinde olacağını düşünerek, Almanya'daki gecikmiş burjuva demokratik devrimine, proletaryanın önderlik etmesini savunuyorlardı. Bu dönemde Marks ve Engels, teorik ve pratik çalışmalarının çoğunu Almanya üzerinde yoğunlaştırmışlardı:

> "Komünistler dikkatlerini en çok Almanya üstüne çeviriyorlar, çünkü bu ülke, Avrupa uygarlığının daha ileri şartlarında, XVII. yüzyılda İngiltere'de, XVIII. yüzyılda Fransa'da olandan çok daha gelişmiş bir proletarya ile yapılmak durumundaki bir burjuva devriminin eşiğindedir ve çünkü Almanya'daki burjuva devrimi, onun hemen ardından gelecek bir proletarya devriminin ilk adımı olacaktır." (Marks-Engels, Manifesto, s. 91.)

Görüldüğü gibi, Marks ve Engels'in Almanya için öngördüğü devrim sürekli devrimdir. Ve bu sürekli devrim, aşamasız değil aşamalı devrim teorisidir. Burası son derece önemlidir. Lenin'in emperyalist dönemde hayata uyguladığı bu teoriyi, Trotskist sürekli devrim teorisinden ayıran temel özellik budur. 1849'un Almanyası için sürekli devrimi sadece Marks ve Engels öngörmüyordu. Gottschalk ve taraftarları da sürekli devrimi öngörüyorlardı; ama onların sürekli devrimi aşamasız veya tek aşamalı bir devrimdir.[8] (Köylülerin devrimci potansiyelini küçümseme, proletaryanın ittifaklarını reddetme; bu teorinin özü budur) ve Marks'ın aşamalı devrim önerisine [önce burjuva devrimi, sonra proleter devrimi] şiddetle çatıyorlardı: "Neden kanımızı dökecekmişiz? Sizin bildirdiğiniz gibi, vaiz

bey, (Marks kastediliyor) orta çağ cehenneminden kurtulacağız diye... kapitalizm tarafına mı koşmalıydık.”

Derhal proletaryanın devrimci iktidarını kurarak sürekli devrim yoluyla komünizme geçmeyi ileriye süren Gottschalk ve taraftarlarına karşı, Marks ve Engels, Almanya’daki “gelen devrimin” görevinin derebeylik kalıntılarını silip süpürmek, burjuva demokrasisini derinleştirmek olduğunu, onların söylediği gibi bir tarihi görevin üstünden atlayarak geçmenin imkansız olduğunu söylüyorlardı.

Marks ve Engels’in öngördüğü aşamalı devrim teorisinin temelinde, Almanya’daki gecikmiş burjuva devrimini, liberal burjuvaziyi karşıya alarak bizzat proletaryanın, küçük-burjuva demokratlarla ittifak kurarak yapması ve proletaryanın hiç durmadan, devrimi sürekli kılarak sosyalizme geçmesi düşüncesi yatmaktadır. Bu teoriye göre: Liberal burjuvazi karşıya alınmalıdır, çünkü liberal burjuvazi korkak ve zayıftır, Fransa’da olanlardan sonra ürkmüştür, feodallerle anlaşarak devrime ihanet etmiştir. Bu yüzden Almanya’daki burjuva devrimi, ancak liberal burjuvazi karşıya alınarak, yani ona rağmen gerçekleşebilir.

Bununla beraber bu devrim, sosyalist bir devrim olmayacaktı, “cumhuriyetçi ve sosyal” bir devrim olacaktı. Feodal ve mahalli aristokrasi devrilecek, herkese oy hakkı tanınacak, köylüler serf durumundan kurtarılacak, özgür vatandaş durumuna getirilecek, ve de burjuva demokrasisi derinleştirilecekti. Fakat özel mülkiyet, kapitalist sömürü ve sınıflararası çatışma devam edecekti. Ancak özel mülkiyetin yanında kamu mülkiyeti de, proletaryanın yönetime katılması ölçüsünde yer alacaktı. Yani proletarya ekonominin ve üretimin düzenlenmesinde söz sahibi olacaktı. Devletin sınıfsal niteliği ise karma olacaktı. İktidar, işçilerin, köylülerin ve radikal küçük-burjuvazinin ortak iktidarı olacaktı. Böylece “sosyalist demokrasiye” doğru yeni bir hamlenin şartları yaratılmış olacaktı. Ancak unutmamak gerekir ki, demokratik küçük-burjuvazi kırlarda feodal mülkiyetin tasfiyesinden sonra, onun yerine, küçük kapitalist üretimi (ve mülkiyeti) yayarak, kendi hakimiyetini sağlamak isteyecekti. Yani devrimi “mümkün olduğu kadar çabuk” durdurmaya çalışacaktı. Proletarya ona bu fırsatı vermemelidir. Derhal bağımsız bir parti olarak örgütlenip, devrimi sürekli kılmalıdır.

> “Küçük-burjuva demokratlar... devrimi bir an önce sona erdirmek isterken, az çok varlıklı bütün sınıflar iktidardan uzaklaştırılmadıkça, proletarya devlet iktidarını ele geçirmedikçe, sadece bir ülkede değil

dünyanın belli başlı bütün ülkelerinde proleter örgütleri, bu ülkeler proleterleri arasında rekabeti durduracak ölçüde gelişmedikçe ve üretici güçler, hiç değilse tayin edici nitelikte güçler, proleterlerin eline toplanmadıkça, görevimiz devrimi sürekli kılmaktır.” (Marks ve Engels’in Merkez Komitesi Kanalıyla Komünist Ligasına Hitabı’ndan, aktaran Stalin, Leninizmin İlkeleri, s. 38.)

Sonradan emperyalist dönemin Marksizminin devrim teorisi olacak olan Marks ve Engels’in sürekli devrim teorisi işte budur.

Dikkat edilecek olursa, Marks ve Engels’in sürekli devrim teorisi, dört ana unsuru ihtiva etmektedir:

1) Sürekli devrim teorisi, sürekli buhranlar teorisinin sonucudur. (Sürekli buhran, kesiksiz buhran değildir. Bu, kapitalizmin öldürücü buhranının zaman zaman kesilmesi fakat yok olmaması demektir. Bir başka deyişle, kapitalizmin ölüm döşeğine girmesi, zaman zaman komadan çıkması, düzelmesi ama döşekten kalkamamasıdır.)

2) Sürekli devrim teorisi, Avrupa devriminin yakın olması düşüncesine dayanır.

3) Sürekli devrim teorisi, o zamana kadar burjuvazinin ordusu sayılan köylülerin, proletaryanın ordusunu teşkil etmesi düşüncesine dayanır. Bu teori geniş köylü yığınlarının burjuvazi tarafından değil, proletarya tarafından feodalizme karşı kanalize edilmesini öngörür. Bir başka deyişle, sürekli devrim teorisi, köylülerin devrimci potansiyelinin Marksist analizidir.

4) Marks ve Engels’in sürekli devrim teorisi, Almanya’da gecikmiş burjuva devrimine proletaryanın önderlik etmesini ve bu proletaryanın, Avrupa proletaryasının –özellikle Fransız proletaryasının– yardımıyla, durmaksızın, sosyalist devrime yönelmesi düşüncesine dayanır.

Özetlersek bu teorinin özü, köylü kitlelerinin devrimci potansiyelinin doğru değerlendirilmesine, proletaryanın önderliğinde devrim doğrultusunda kanalize edilmesine dayanmaktadır.

Gottschalk ve etrafındaki “Kaba Komünistler”in sürekli devriminde ise, köylü kitlelerinin devrimci potansiyelini küçümseme, ekonomik ve sosyal determinizmin belirleyiciliğini önemsememe (bunlar bir tarihi dönemin atlanabileceğini savunuyorlardı) temeldir. (Sol sapma). Trotsky’nin sürekli devrim teorisinin de temelinde bu düşünce yatmaktadır. İleriki bölümlerde göreceğimiz gibi, ihtilâlci insiyatiften yoksun olan bütün sağ oportünistler ve pasifistler de, daima görünüşte proletaryaya sıkı sıkı sarılarak, köylü

kitlelerinin devrimci potansiyelini azımsayarak, pasifizmlerine ideolojik kılıf bulmaya çalışmışlardır.

Görüldüğü gibi, bütün “sağ” ve “sol” sapma, proletaryaya tek başına kaldıramayacağı kadar yük yüklemede ve köylülerin devrimciliğini küçümsemede birleşmektedirler. “Sağ” ve “sol” sapmaların ortak yanı budur. (1905 Rus Demokratik Devrim döneminde, en “sol”da gözüken Trotsky’nin menşevik öze sahip olmasının temelinde bu yatar).

Başında da belirttiğimiz gibi, Marks ve Engels, sonradan bu teoriyi terketmişlerdir. (1850’lerden sonra). Çünkü bu teori, kapitalizmin sürekli bunalım teorisine dayanmaktadır. Oysa 1850’ler, kapitalizmin üretici güçleri geliştirdiği, kamçıladığı, burjuva anlamında toplumun refah içinde olduğu yıllardır. (Bilindiği gibi, kapitalizm sürekli buhrana, emperyalist dönemde girmiştir). Ve Marks ve Engels’in kapitalizmin “sürekli ve son” buhranı zannettikleri, 1847 ekonomik buhranı, ne sürekli buhrandı ne de kapitalizmin son buhranıydı.

Marks ve Engels, 1850 sonbaharında yanılgılarını anladılar (Bkz. İkinci Bölüm). Ve bu bunalımın devrevi bir bunalım olduğunu söylediler. Daha kapitalizm sürekli ve kesintisiz bunalımlar dönemine girmemişti. Bundan sonraki yıllarda Marks kapitalizmin buhranları meselesi üzerine eğildi. Ve kapitalizmin devrevi buhranlarını ve sistemin genel buhranını Kapital’de etraflı bir şekilde inceledi. Marks kapitalizmin bu devrevi buhranlarının özünün “kârın normal oranın altına düşmesi”ne dayandığını, bu devrevi bunalımların aşırı üretimin fazlalıklarını emerek ekonomiyi temelde düzenlediğini, yapıyı tedavi ettiğini ve de her devrevi buhrandan sonra bir nispi refah döneminin başladığını açık bir şekilde Ekonomi Politiğin Eleştirisi’nde ortaya koydu. (Bkz. Kapital, cilt. 5, s. 694-95).

Bu analizlerin sonucu Marks kapitalizmin o çağdaki gelişme durumundan dolayı sürekli bir buhranın (o dönem için) söz konusu olamayacağını anlayarak, bu sürekli devrim teorisini terketti. Ve bu teori uzun yıllar terkedilmiş ve unutulmuş bir teori olarak bir kenarda kaldı. Ta ki, kapitalizm gerçekten sürekli (genel) buhranlar dönemine, yani emperyalist aşamaya girene kadar. Bu süre içinde Marksist devrim teorisinde daima ekonomik ve soyal determinizm (determinist yön) ağır bastı.

Lenin 20. yüzyılın başında, kapitalizmin ekonomik ve politik alanda eşit oranda gelişmeme kanununu –bu kanunun ilk ipuçları Marks’ın ekonomi politiği eleştirirken yaptığı soyutlamalarda vardır– bularak, onun en yüksek aşaması olan emperyalizm teorisini formüle ederek, kapitalizmin sürekli ve

son buhranlar çağının başladığını, Marks ve Engels'in "bekledikleri büyük mücadele anının" artık geldiğini söyleyerek, Rus proletaryasının devrim teorisinin, sürekli veya kesintisiz devrim teorisi olduğunu ilan etti.

II. Enternasyonal'in sözcüleri ve partileri, özellikle bu kuruluşun Rusya kolu olan menşevikler, Marks ve Engels'in sürekli devrim meselesinde yanıldıklarına ilişkin sözlerini, mekanik yorumladılar. Marks ve Engels'in, o tarihi şartlar altında, –tekel öncesi dönemde– kapitalizmin sürekli buhranlarının mümkün olamayacağını, dolayısıyla da sürekli devrim teorisinin geçerli sayılamayacağına ilişkin değerlendirmelerini, emperyalist dönemin şartlarında kapitalizmin sürekli bunalımlar dönemine girdiği gerçeğini hesaba katmayarak, bir dogma şeklinde, her şart altında geçerliymişçesine ele aldılar. (Bu ele alışları sağ oportünizmin ve pasifizmin değişmez karakteridir.)

Bunlar, somut durumların somut tahlilini bir yana bırakarak, Marks ve Engels'in başka tarihi şartlarda başka ülkeler için öngördükleri tezlerine –devrimin kapitalizmin en gelişmiş ülkede başlayacağı ve barışçıl geçişin de mümkün olabileceğine ilişkin– dört elle sarıldılar. Oysa kapitalizm, Marks ve Engels'in döneminin kapitalizmi değildi. Kapitalizm, sürekli buhranlar çağına, proleter devrimleri çağına girmişti. Marks ve Engels'in tekel öncesi dönemde hatalı olarak niteledikleri sürekli devrim teorisi, kapitalizmin sürekli buhranlar döneminde, Marksizmin devrim teorisi oluyordu.

IV.
DEVRİMCİ ŞİDDET
VE BARIŞÇIL GEÇİŞ

Marks ve Engels, Lenin'in deyişiyle sosyalizme geçiş meseleleri ile, yani biçim meseleleri ile kendilerini bağımlı kılmamışlardır. Sadece genel kural öngörmüşlerdir. Bu kurala göre, proletaryanın burjuva diktatoryasını alaşağı edebilmesi için devrimci şiddete, zora başvurması zorunludur. Zor, Marks'ın deyişiyle, bir yenisine gebe olan her eski toplumun ebesidir. Sosyal devrimin bir tek yolu vardır Marks'a göre: "... Ancak, artık sınıfların ve sınıf çelişmelerinin bulunmadığı bir düzendedir ki sosyal evrimler, artık siyasi devrimler olmaktan çıkacaklardır. O zamana kadar toplumun her yerinden değiştirilip, düzeltilmesinin arifesinde sosyal bilimin son sözü şu olacaktır: Ya mücadele ya ölüm, ya kanlı savaş ya da yok olma." (Marks, Felsefenin Sefaleti, s. 195.)

Fakat Marks ve Engels hayatın çok yönlülüğü karşısında dogmatizme düşmemek için şartlı, sınırlama içinde, yani amaca barışçı ajitasyonlarla daha çabuk ve daha emin ulaşılması mümkün olduğu yerlerde, barışçıl geçişten de bahsetmişlerdir.

Marks ve Engels "barışçıl yollardan sosyalizme geçişi" Kara Avrupa'sından tamamen farklı ve de çok değişik özelliklere sahip İngiltere ve Amerika için bir ihtimal olarak öngörmüşlerdir. Marks ve Engels'e göre bu ülkeler barışçıl geçişi mümkün kılabilecek özelliklere sahiptirler. Bir kere, kapitalizm Kara Avrupa'sına kıyasla bu ülkelerde daha gürbüzdü. Proletarya bu ülkelerde –İngiltere'de– nüfusun çoğunluğunu teşkil ediyordu ve sendikalarda çok iyi örgütlenmişti; ve de Kara Avrupa'sı proletaryasına nazaran kültür düzeyi daha yüksekti. Kapitalist sınıf, Kara Avrupa'sındaki benzerlerine kıyasla çıkarlarını çok daha iyi anlamıştı ve uzlaşma geleneğine sahipti. Bütün bu özelliklerinin yanında bu ülkelerde burjuva devleti, yani bürokrasi ve militarizm, Kara Avrupa'sına kıyasla daha zayıf ve cılızdı. Bu nedenlerden dolayı, bu özelliklere sahip olan İngiltere ve Amerika'da proletarya burjuva parlamentosu kanalıyla, yani oy mekanizması aracılığıyla, "kapitalistleri satın alma yoluyla" iktidara gelebilirdi.

New York Tribune'e, 1851 Nisan'ında yazdığı bir makalesinde şöyle diyor bu konuda Marks:

> "İngiliz işçi sınıfı için genel oy kullanma hakkı ve siyasi iktidar aynı şeyi ifade eder. Proletarya nüfusun çoğunluğunu teşkil etmektedir. İngiltere'de genel oy hakkının kazanılması, Kıta Avrupa'sında sosyalist diye adlandırılan herhangi bir vasıtadan çok daha fazla bir ilerleme, yani sosyalizme doğru bir ilerleme teşkil edecek; genel oy... hakkının kazanılmasının kaçınılmaz sonucu işçi sınıfının politik hegemonyası olacaktır."

V.
"MİLLİLİK" VE ENTERNASYONALİZM

Bu meseleye girmeden önce millilik ve enternasyonalizm hakkında Marks ve Engels'in görüşleri üzerinde kısaca duralım.

Marks ve Engels, somut durumların somut tahlilini yaparken, proletarya devrimine kapitalist ülkelerin bütünü açısından bakmışlardır. Marks ve Engels, proletarya ve dünya emekçilerinin kurtuluşunu, her şeyden önce

Avrupa'da ve Amerika'da proleter enternasyonalizminin –I. Enternasyonal'in– iktidara gelmesine bağlamışlardır. Onlar dar milli sınırlar içinde, millet çerçevesinde devrim mücadelesinin hapsedilmesine daima karşı çıkmışlardır. Onlara göre, proletaryanın devrimci mücadelesinin amacı, burjuvazinin çizdiği sınırları aşmak ve ulusların enternasyonalizmini gerçekleştirmektir; proleterlerin vatanı yoktur, onların vatanı enternasyonaldir.[9]

> "Proleterler, bütün ülkelerde bir tek ve aynı menfaatin; bir tek ve aynı düşmanın, bir tek ve aynı savaşın karşısındadırlar; proleterlerin çoğu daha şimdiden tabi olarak milli peşin hükümlerden sıyrılmışlardır; onların bütün hareketleri, temel bakımından insancıl ve milliyet karşıtıdır. Milliyeti yalnız proleterler ortadan kaldırabilirler." (Marks)

Fakat bu, her ülkede proletaryanın o sınırlar çerçevesi içinde kendi burjuvazisi ile savaşarak, milli iktidarını kurmaması anlamında yorumlanmamalıdır. Tam tersine, her ülkenin işçi sınıfı, sınıf olarak her şeyden önce kendi ülkesinde iktidarı ele alabilecek şekilde teşkilatlanmalı, kısa ve uzun vadeli taktiklerini, mücadele zemini olarak kabul ettiği ülkenin ekonomik, sosyal ve siyasi şartlarına, yani sosyal yapının tutarlı analizine, hal ve şartların doğru değerlendirilmesine dayandırmalıdır.

Bu açıdan proletaryanın sınıf mücadelesi, içeriği bakımından değil, sadece formu bakımından millidir.

Lassalle'cilerin etkisi altında kaleme alınmış olan Gotha Programı'ndaki "İşçi sınıfı, bütün uygar ülkelerin işçilerinin ortak çabası olan gayretinin zorunlu sonucunun, halkların uluslararası kardeşliği olacağını bilerek kurtuluşu için ilk önce bugünkü ulusal devlet çerçevesi içinde çalışır" metnini meseleyi dar ulusal açıdan aldığı için eleştiren Marks bu konuda şunları söylemektedir:

> "Komünist Manifesto'nun ve daha önceki sosyalizmin tümünün tersine, Lassalle işçi hareketini en dar ulusal açıdan kavramıştır. Program tasarısında Lassalle'ın bu yolu izlenmektedir ve bu, Enternasyonal'in eyleminden sonra yapılmaktadır!
>
> Besbelli ki, işçi sınıfı, mücadele edebilmek için sınıf olarak kendi ülkesinde örgütlenmelidir ve her ülke ayrı ayrı bu sınıf mücadelesinin sahnesidir. İşte işçi sınıfının mücadelesi bu anlamda ulusal nitelik taşır, muhtevası bakımından değil, ama Komünist Manifesto'nun da dediği

gibi ‘şekil bakımından’ ulusal.” (Marks-Engels, Gotha ve Erfurt Programlarının Eleştirisi, s. 36.)

İşte Marks ve Engels enternasyonalizm ve “millilik” ilişkisini bu şekilde ele almaktadır.

VI.
PROLETARYA DEVRİMİ, TEK ÜLKEDE Mİ, BÜTÜN AVRUPA’DA Ml?

Kapitalizmin dengesiz gelişmesinin henüz tam anlamıyla tespit edilmesine imkan olmayan tekel öncesi dönemde, Marks ve Engels, tek bir ülkede devrimin zaferinin kesinleşmesinin imkansız olduğunu, bir dünya çapında krizin hemen ertesinde, bütün kapitalist ülkelerin proletaryasının birlikte kurtuluşunun söz konusu edilebileceğini söylemişlerdir.

Marks, dar ulusal sınırlar içinde bir proleter devriminin tamamlanmasının imkansız olduğuna örnek olarak, 1849 Haziranındaki Fransız proletaryasının bozgununu göstermektedir:

> “İşçiler... Fransa’nın ulusal sınırları içinde bir proleter devrimi tamamlayabileceklerini düşünüyorlardı. Fakat Fransa’nın üretim şartları, dış ticaretiyle, dünya piyasasındaki durumuyla ve bu piyasanın kanunlarıyla belirlenmiştir. Fransa, bunları, bütün Avrupayı içine alacak ve dünya piyasasının despotu İngiltere üzerinde tepkisi olan bir devrimci mücadele olmaksızın nasıl parçalayacaktı?” (Marks, Fransa’da Sınıf Mücadeleleri, s. 48.) (italikler bize ait)

Marks, görüldüğü gibi bu yıllarda, dünya devriminin –Avrupa devriminin– başlangıç noktası olarak İngiltere’yi görmektedir. Marks’a göre, Fransa’daki mevcut siyasi krizin bir çözüme ulaşması ve proletaryanın yönetime geçebilmesi için, bütün dünyayı sarsan bir krizin olması ve bu kriz döneminde, İngiltere’de bir proleter devriminin patlak vermesi şarttır:

> “... Fransız toplumunun içindeki sınıflar mücadelesi, bütün ulusların karşı karşıya geldiği bir dünya savaşı halinde genişler. Dünya ölçüsünde bir çözüme ancak dünya pazarına hakim olan ulusun, yani İngiltere’nin başına, bir dünya savaşı dolayısıyla, proletaryanın geçmesi sonucunda yaklaşmak mümkündür.” (Marks, Fransa’da Sınıf Mücadeleleri, s. 132.)

1847-50 yılları arasında Kıta Avrupa’sında sürekli devrimin olacağını zanneden, sonra bunda yanıldıklarını söyleyen Marks ve Engels’in devrim teorilerinde, görüldüğü gibi 1850’de ihtilâlci insiyatif değil de, ekonomik ve sosyal determinizm ağır basmaktadır. Onlara göre Avrupa devrimi üretici

güçlerin gelişme seviyesi en yüksek –objektif şartları en olgun– ülke olan İngiltere'den başlayacaktı.

1850 yılında İngiltere'de yerleşen Marks ve Engels uzun bir süre İngiltere'ye bu gözle baktılar. (Dünya devriminin başlangıç noktası olarak gördüler). Fakat 1850'lerden sonra, hızla İngiliz işçi hareketi küçük-burjuva reformizmine, trade-union'cu bataklığa yöneldi; ve yavaş yavaş işçi ile işveren arasında ortalama bir zümre, işçi aristokrasisi doğmaya başladı. Bu aristokrasinin sınıf mücadelesini, kapitalizmin isteklerine uygun bir yöne kanalize etmeyi iyi kötü başardığını gören Marks ve Engels, İngiltere'den ümitlerini keserek, tekrar bütün dikkatlerini Kıta Avrupa'sına çevirdiler. Paris Komünü hareketinde Fransız işçisinin hunharca ezilmesinden sonra, Marks ve Engels, bütün ümitlerini Almanya'daki mücadeleye bağladılar. Ve Almanya'daki proletaryanın muhtemel bir zaferini, dünya devriminin başlangıcı olarak gördüler.

Özetlersek, Avrupa devrimini bir bütün olarak gören Marks ve Engels'e göre ilk muzaffer proletarya devrimi üretici güçlerin gelişme seviyesinin az çok yüksek olduğu bir Avrupa ülkesinde olacaktı. Yani Marks ve Engels'in devrim teorilerinde ekonomik ve sosyal determinizm ağır basmaktadır. İhtilâlci inisiyatifin rolü daha talidir. Fakat devrim mihrakının batıdan –İngiltere'den– yavaş yavaş doğuya doğru kaymasına paralel olarak ihtilâlci insiyatifin nispi önemi de artmaktadır. (Ancak daima belirleyici yön, ekonomik ve sosyal determinist yöndür).

[3] Halk siyasi bir kavramdır. İçinde bulunulan devrimci aşamaya göre bir araya gelen, çıkarları mevcut hakim sınıflara karşı olan sınıfların kompozisyonudur.

[4] Marks ve Engels'e göre, eğer bir politik devrim, sosyal dönüşümü sağlarsa, o, aynı zamanda sosyal bir devrimdir. Sağlamazsa politik devrim olarak kalır. Manifest'in 1888 tarihli İngilizce Baskıya Önsöz'deki komünist işçi tanımı şöyledir: "İşçi sınıfının politik devrimlerin yetersizliğine inanmış ve toptan bir sosyal değişmenin zorunluluğunu ilan etmiş olan her bir kesimi kendisine komünist diyordu." (Manifesto, s. 24)

[5] Bu ölçü çağımızdaki yarı-sömürge, sömürge ülkelerdeki, sözde ilerici, anti-emperyalist, özde ise emperyalizmin bir iktidar değişikliğinden başka birşey olmayan bir yönetim yenilenmesi ile, gerçekten ilerici, milliyetçi, bir küçük-burjuva devrimci iktidarını ayırdetmekte de geçerlidir.

[6] Akt. Pomeroy, Gerilla Savaşı ve Marksizm, s. 52.

[7] Sosyal Bunalımın Derinleşmesi: Toplumda emekçilerin fakirleşmesinin son haddine varmasıdır. Yani burjuva toplumunda sınıflar kutuplaşmasının derinleşmesidir. Üretim ilişkilerinin, üretici güçlerin gelişmesine iyice köstek olmasıdır.

[8] Trotsky'nin Marks'a dayandırmaya çalıştığı sürekli devrim teorisinin özü, Kaba Komünistler'den Gottschalk ve Weitling'lere aittir. Yani Trotskist sürekli devrim teorisi, Marksist bir teori değildir.

[9] Bu, Marks'ın vatanseverliğe karşı olduğu anlamında yorumlanmamalıdır. Marks ve Engels'e göre proletarya, vatanı tehlikeye düştüğü her zaman ve her yerde en önde dövüşmüştür. Ve de dövüşmelidir. O açıdan sonuna kadar milli olan tek sınıf proletaryadır. İşçilerin vatanı yoktur diyen Marks, bir işçi hükümeti olan Paris Komünü hakkında şunları söylüyor: "Komün, böylece Fransız toplumunun bütün sıhhatli unsurlarının gerçek temsilcisi ve dolayısıyla Fransa'nın gerçekten milli hükümeti oluyordu. Aynı zamanda bir emekçi hükümetin ve emeğin kurtuluşunun cesur savaşçısı olarak sözün tam anlamıyla enternasyonal bir mahiyete sahipti." (Fransa'da İç Savaş, s. 86, italikler bize ait).

Bu arada Prusya ordularının istilası karşısında vatan ve millet bayrağını yükselten, vatanı kahramanca koruyan Fransız burjuvazisi değil, proletaryasıydı. "Paris'in mütecaviz Prusya'ya karşı zaferi, Fransız emekçisinin, Fransız kapitalistleriyle devletin parazitlerine karşı zaferi olacaktı. Milli görevler ile sınıf menfaatleri arasındaki bu ihtilafta, milli savunma hükümeti (burjuva hükümeti) bir milli ihanet hükümetine dönüşmekte bir an bile tereddüt etmedi." (age, s. 46, italikler bize ait)

İKİNCİ BÖLÜM
EMPERYALİST DÖNEM MARKSİZMİNİN DEVRİM TEORİSİ

I.
SERBEST REKABETÇİ KAPİTALİZMİN TEKELCİ KAPİTALİZME DÖNÜŞMESİ

Fransa ve Prusya savaşından ve onu takiben Paris Komünü hareketinden, 20. yüzyılın başlarına kadar, kapitalizm nispeten barışçı bir gelişim içine girdi. Bu döneme, barış dönemi de diyebiliriz.

Bu evre, kapitalizmin üretici güçleri geliştirdiği, kamçıladığı ve burjuva anlamda refahı sağladığı, tek kelime ile kapitalizmin gürbüzleştiği bir evredir. Fakat, her gelişen, güçlenen şey gibi kapitalizm de bu süre içinde, kendi zayıflığını, çürüklüğünü de geliştirdi ve güçlendirdi. Bir başka deyişle, kapitalizm bir yandan yükselirken öte yandan hızla kokuşmaya, asalaklaşmaya, tekelleşmeye yöneliyordu.

Bu dönem, bireysel kapitalizmin hızla ortadan kalktığı, tekellerin, kartellerin ve tröstlerin ekonomiye hakim olduğu, serbest rekabetçi kapitalin hakimiyetinin, finans kapital tahakkümüne dönüştüğü bir dönemdir.

Lenin, serbest rekabetçi kapitalizmin finans kapitalizmine dönüşme sürecini üçe ayırmaktadır: (Lenin bu süreci 1860'dan başlatıyor).

> "... tekellerin tarihindeki belli başlı evreler şöyle beliriyor: 1) Serbest rekabetteki gelişimin en yüksek noktaya eriştiği 1860-1880 yılları: Bu dönemde tekeller henüz güçlükle farkedilebilen birer

çekirdek halindedirler; 2) 1873 krizini izleyen ve kartellerin büyük gelişme dönemi olan yıllar; ancak bunlar yine de birer istisna halindedirler; kararlı ve sağlam bir durumları yoktur henüz. Geçici bir nitelik gösterirler; 3) 19. yüzyılın sonundaki yükseliş ve 1900-1903 krizi dönemi; bu dönemde karteller bütünüyle ekonomik hayatın temellerinden biri haline geliyor, kapitalizm emperyalizme dönüşmüştür...” (Lenin, Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması, s. 29.)

1857-60 dünya ekonomik krizinden sonra kapitalizm tam bir refah (boom) dönemine girdi. Bilim ve teknikteki o zamana kadar görülmemiş buluş ve gelişmeler, kapitalizmi hızlı bir gelişme ve yükselme sürecine soktu.

Bilim ve tekniğin en son buluşlarını sanayiye uygulayarak onu hızla geliştiren kapitalizm, büyük çapta üretimi dev tesislerle geliştirdi ve yaygınlaştırdı. Üretim hızla merkezileşip yoğunlaştı. Giderek bankalar, o güne kadarki aracı görevlerini bir yana iterek, bizzat ekonomiye yatırım yapan dev tekellere dönüşmeye başladı.

Kartellerin, tröstlerin ekonomik hayata hakim olmaya başlamasının, özellikle bankaların sanayiye el atmasının sonucu, küçük ve orta teşebbüsler hızla ortadan silinmeye başladı. Holding sistemi aracılığıyla büyük tekeller ekonominin tek hakimi haline geldiler. Ve böylece kapitalizm, yeni bir çağa, finans kapital çağına girdi.

> “Üretimin yoğunlaşması, bundan tekellerin doğuşu, sanayi ile bankaların kaynaşması, iç içe girmesi: İşte mali sermayenin oluşum tarihi ve bu kavramın (finans kapital kavramının) özü.” (Lenin, Emperyalizm, Kapitalizmin En Yüksek Aşaması, s. 60.)

Ve bu gelişmenin doğal sonucu, serbest rekabetçi dönemde belirgin olmayan kapitalizmin dengesiz ve kesikli gelişiminin, bütün çıplaklığı ile ortaya çıkması, iyice belirginleşmesidir.

“Teşebbüslerin, endüstri dallarının ve farklı ülkelerin eşitsiz ve kesintili gelişmeler içinde olması kapitalist rejimde kaçınılmaz bir olaydır.” (age, s. 77.) Bu eşitsiz gelişim, tekellerle birlikte ekonomide muazzam bir sermaye fazlası yarattı. Kapitalizm, endüstriye uygun şekilde tarımı geliştiremediği ve de kâra göre üretim daima bir tüketim eksikliği –halk kitlelerinin açlığı ve yoksulluğunun hızla artmasından dolayı– yarattığı için, bu fazlalık zorunlu olarak, sömürge ülkelere kanalize edildi. Emtia ihracına dayanan eski tip sömürgecilik politikası, yerini sermaye ihracına dayanan emperyalist sömürgeciliğe bıraktı. Dünya bir avuç tekeller tarafından paylaşıldı.

“Sermaye ihraç eden ülkeler, dünyayı, kelimenin mecaz anlamıyla, aralarında bölüşmüşlerdir. Ama mali sermaye kürenin doğrudan doğruya bölüşülmesine yol açıyor.” (age, s. 83.) Ve dünyanın bütün ülkeleri “dünya mali sermaye işlemleri zincirinin halkalarını meydana getiriyorlar.”

Bütün bunlar olurken, teknikteki ve bilimdeki o zamana kadar görülmemiş olan yenilikler ve buluşlar[10] kapitalist ülkeler arasındaki düzey farklarını kapatmaya uygun ortamı hazırlıyordu. Bu ortam içinde daha geri bir kapitalist ülke, sıçramalı gelişme ile ileri bir ülkeye yetişiyor ve bölünmüş olan dünyanın yeni güçler dengesine göre “daha adil” bölüşülmesini istiyordu. Bunun, kapitalistlerarası yeniden paylaşım savaşlarına yol açması kaçınılmazdı.

Emperyalist aşamada kapitalizmin dengesiz ve kesikli gelişmesi, tekellerarası anlaşmazlıkları derinleştirip şiddetlendiriyordu. Bunun doğal sonucu, emperyalist cephede yarıklar açılması, ve bu açılan gediklerde sosyalizmin zaferinin mümkün olmasıdır.

> “Emperyalizmin neden can çekişen kapitalizm olduğu, sosyalizme geçit teşkil ettiği kolayca anlaşılabilir; kapitalizmden doğup gelişen tekel, artık kapitalizmin ölümüdür. Ve onun sosyalizme geçişinin başlangıcıdır.” (Lenin)

Ve artık tarihsel bir dönem geride kalıyordu. Tarih yeni bir sayfasını çeviriyordu. Bu yeni sayfanın başlığı proleter devrimleri çağıdır. “Barış” dönemi artık geride kalıyordu. Artık proleter devrimcilerinin dünyayı yorumlamaktan değiştirmeye geçecekleri, her şeyin altüst olacağı, kapitalizmin sürekli ve genel bunalımlarını yaşamaya başlayacağı dönem başlıyordu.

Marks ve Engels’in 1840-50 döneminde geldiğini zannettikleri “beklenen an” artık gelmişti.

II.
MARKSİZMİN “ORTODOKS” TAHRİFİ VE LENİNİST DEVRİM TEORİSİ (I)

Rekabetin tekele dönüştüğü bu dönem sonundaki enternasyonal örgüt, II. Enternasyonal’dir. Kapitalizmin burjuva anlamda refahı sağladığı, bu “barış” döneminde, Avrupa’daki II. Enternasyonal partileri, parlamenter yollardan büyük başarılar sağladılar. Özellikle Almanya’daki işçi partisi dev seçim zaferleri kazandı. (Pek çok seçim bölgesinde oyların %50’sinden fazlasını aldı.)

Bu dönem, bütün barış dönemlerinde olduğu gibi solda pasifist ve sağ eğilimlerin palazlandığı bir dönemdir. Kazanılan parlamenter zaferler, II. Enternasyonal'in bütün partilerinin başını döndürdü. Bu dönemin hep böyle devam edeceğini zannederek hiç savaş döneminin hazırlıkları ile uğraşmadılar.

II. Enternasyonal'in pasifizmini Stalin şu şekilde özetlemektedir:

> "Bu devre, kapitalizmin nispeten sakin bir gelişme devri, emperyalizmin felaketli çelişkilerinin henüz açıkça belirmeye vakit bulamadığı; işçilerin ve sendikaların ekonomik grevlerinin az çok 'normal' bir şekilde geliştiği; seçim mücadelesinin ve parlamento gruplarının 'baş döndürücü' başarılar sağladığı, legal mücadele şekillerinin övgülerle göklere yükseltildiği ve legalite yoluyla kapitalizmin yenileceğine inanıldığı bir çeşit savaş öncesi devre idi. Bir kelime ile bu devir, II. Enternasyonal partilerinin kendilerini besiye çekip semizlendikleri ve devrimi, kitlelerin devrimci eğitimini ciddi surette düşünmek istemedikleri bir devir idi." (Stalin, Leninizmin İlkeleri, s. 17.)

Hayatının son yıllarında, bu kötü gidişi gören Engels, II. Enternasyonal'in reformizmi konusunda Wilhelm Liebknecht ve Kautsky'i uyarmaya çalıştı. Engels, 1891'de Erfurt Programının Eleştirisi'nde bu "barışçıl geçiş"e ilişkin pasifist ve parlamenter hayalleri sert bir dille eleştirdi.

Ama Engels'in bütün eleştirisi ve uyarıları sonuçsuz kaldı: II. Enternasyonal partileri parlamentarizmin batağına iyice saplandılar. İşte 1900 yıllarında, proleter devrimler çağının başında, Avrupa solunun durumu böyle idi.

II. Enternasyonal'in partileri, kapitalizmin barışçıl bir gelişme gösterdiği yükselme döneminde elde edilen seçim zaferlerinin sarhoşluğu içinde, kapitalizmin bu yeni dönemini hiç ama hiç anlamadılar. Geçici bir devre olan bu "barış dönemi"nin devam edeceğini zannettiler.

Bu partiler, somut durumların somut tahlilini bir yana bırakarak, Marksizmin bir eylem kılavuzu olduğunu ve tarih içinde zenginleşip derinleştiğini unutarak Marks ve Engels'in tekel öncesi dönem için öngördüklerini bir dogma olarak aldılar. Hatta Marks ve Engels'in istisna şartlar için söylediklerini bile genelleştirdiler; tam bir dogmatizmin içine düştüler.

Marks ve Engels'in tekel öncesi döneme ilişkin önerilerinin "ortodoks" yönden muhafaza edilmesi, yani dondurulması, onların objektif durumlarına

uygun düşüyordu. Ve bu dogmatizm, aynı zamanda onların ihanet ve korkaklıklarına bir ideolojik kılıf oluyordu. Marks ve Engels'in kapitalizmin üretici güçleri henüz geliştirdiği, onlara ters düşmediği yükselme dönemine ilişkin, "evrim dönemine ilişkin", öngörmüş oldukları devrim teorisini, çalışma tarzını ve taktiklerini, kapitalizmin genel bunalımlar dönemine, sosyalist devrimler dönemine uygulamaya çalışıyorlardı.

Marks ve Engels, tek ülkede, dar milli sınırlar içinde bir proletarya devriminin olamayacağını söylememişler miydi? Devrim, Marks ve Engels'in önerilerine göre, gelişmiş kapitalist ülkelerde, "zamandaş" olarak, dünya devrimi şeklinde patlak vermeyecek miydi? İlk proletarya devrimi, üretici güçlerin en gelişmiş, objektif şartların en olgun, demokrasinin ve proletaryanın kültür düzeyinin en yüksek olduğu ülkede başlamayacak mıydı? O yüzden üretici güçlerin gelişme seviyesi düşük olan bir ülkede yapılacak olan her ihtilâlci teşebbüs, tıpkı 1849 Haziran yenilgisi gibi, tıpkı Paris Komünü yenilgisi gibi, bozgunla sonuçlanmaya mahkumdu. Bu bakımdan üretici güçlerin olgunlaşmasını beklemek şarttı.

Ayrıca bu partiler Marks ve Engels'in başka tarihi şartlar için ileri sürdüklerini bu şekilde dogmatikleştirmeleri bir yana, bazı "istisnai" durumlar için öngördüklerini de genelleştiriyorlardı. Marks' ın nüfusun çoğunluğunu proletaryanın teşkil ettiği İngiltere'de proleter devriminin barışçıl yollardan zafere erişmesinin mümkün olduğuna ilişkin şartlı sınırlamasını genelleştirerek, proletaryanın devrim yapabilmesi için nüfusun çoğunluğunu teşkil etmesinin şart olduğunu ileri sürüyorlardı. Onlara göre proletarya nüfusun çoğunluğunu teşkil edecek ve oyların çoğunluğunu alarak iktidara gelecekti.

II. Enternasyonal'in partileri işte, proleter devrimleri çağında Marks ve Engels'i böyle yorumluyorlardı.

II. Enternasyonal pasifistleri, Marksizmi bu şekilde dogmatikleştirirlerken, Marksizmi eylem kılavuzu olarak kabul eden Lenin, somut durumların somut tahlillerini yaparak, kapitalizmin emperyalizme dönüşmesi sürecini yakından izliyordu. (Lenin, Emperyalizm: Kapitalizmin En Yüksek Aşaması kitabını 1916'da yazmıştır; fakat Lenin'in 1900'lerden itibaren yapmış olduğu bütün tahliller, emperyalist dönemin çelişkilerinin doğru analizine dayanmaktadır.)

Lenin'e göre, dönem Marks ve Engels'in dönemi değildi; kapitalizm yeni bir safhaya girmişti. Kapitalizm, Marks ve Engels'in 1847-50 dönemi

arasında girdiğini zannettikleri sürekli ve genel bunalımlar dönemine, can çekişme sürecine artık girmiştir. Ve Lenin tekelci dönemde iyice belirginleşen kapitalizmin dengesiz ve kesikli gelişimini doğru gözleyerek, bundan tek ülkede sosyalizmin zaferinin mümkün olduğu sunucunu çıkardı:

> "... kapitalizmin gelişmesi, farklı ülkelerde hiç de muntazam olmayan bir şekilde yürümektedir. Meta üretimi sisteminde başka türlü de olamaz. Bundan da reddedilemez bir şekilde şu çıkıyor ki, sosyalizm bütün ülkelerde aynı anda zafere ulaşamaz. Önce bir ya da bir kaç ülkede zafere ulaşacak, ötekiler ise bir süre burjuva ya da burjuva öncesi dönemde kalacaklardır." (Lenin, Proletarya Devriminin Savaş Programı, Sosyalizm ve Savaş, s. 61.)

Lenin, "ekonomik ve politik gelişmenin eşit oranda olmaması kapitalizmin kesin kanunudur. Bundan sosyalizmin, önce kapitalist ülkelerin pek azında, hatta bir tanesinde mümkün olduğu sonucu çıkar" diyerek, Marks ve Engels'in "devrim bütün ülkelerde birden patlak verecektir" şeklindeki önerisinin emperyalist dönemde eskidiğini belirtmektedir. Lenin'e göre, Marks ve Engels'in bu eskimiş önerisini, dogmalaştırarak tekrarlayan II. Enternasyonal parti ve sözcüleri, burjuvaziye hizmetten başka birşey yapmamaktadırlar:

> "Kendilerini çok akıllı sayanların ve üstelik sosyalist geçinenlerin, devrim bütün ülkelerde birden patlak vermedikçe iktidarın mücadele ile ele geçirilemeyeceğini iddia edenlerin her türlüsünü biliyoruz. Bu adamlar, bu gevezeliklerle devrime sırt çevirdiklerini ve burjuvazinin yanına geçtiklerini sezmiyorlar. Çalışan sınıfların uluslararası oranda devrim yapmalarını beklemek, herşeyin bekleyiş içinde donakalması demek olur. Bu saçmalıktır." (Bkz. 4. Baskı, Cilt: 27, s. 336, Lenin'den aktaran Stalin, Sağ ve Sol Sapmalar, s. 220.)

Leninizme göre, proletarya devrimine o ülkenin iç gelişmesinin bir meselesi olarak bakıp, üretici güçlerin gelişmesinin yeterli olup olmadığının tetkiki artık geride kalmıştır. Emperyalist dönemde, herhangi bir ülkede devrim şartları, üretici güçlerin gelişme seviyesine bağlı değildir. Çünkü emperyalizm ekonomik otarşiyi yıkarak, milli özel ekonomileri, dünya ekonomisi denilen bir zincirin halkaları haline getirmiştir. Ve sistemin bütünü açısından, bütün ülkelerde devrimin objektif şartları mevcuttur. Bu yüzden ilk proletarya devrimini kapitalizmin en gelişmiş olduğu, demokrasinin ve kültür seviyesinin en yüksek olduğu ülkede olacağını beklemek yanlıştır. Marks ve Engels'in tekel öncesi dönem için doğru olan

bu önerisi, emperyalist dönemde, artık eskimiştir. Ve Leninizme göre, ilk proletarya devrimi, kapitalizmin ve demokrasinin en gelişmiş olduğu şu veya bu kapitalist ülkede değil, emperyalist sistemin en zayıf olduğu ülkede yapılacaktır:

> "Emperyalizm zincirinin en zayıf olduğu yerde sermayenin cephesi yarılacaktır; çünkü proletarya devrimi, dünya emperyalist zincirinin kırılmasının sonucudur ve devrime başlayan ülkenin sermayenin cephesini yaran ülkenin, kapitalist anlamda daha gelişmiş ülkelere oranla daha az gelişmiş olması, bununla beraber kapitalizmin çerçevesi içinde bulunması pekala mümkündür." (Stalin, Leninizmin İlkeleri, s. 32.)

II. Enternasyonal partilerinin ileri sürdükleri "barışçıl geçiş" teorisi de, Lenin'e göre yanlıştır. Kapitalizm can çekişme dönemine girdiği için, bürokrasi ve militarizmini iyice güçlendirmiştir. Sosyal devrimin emperyalist dönemde tek yolu vardır, o da "şiddet yoluyla bürokratik ve askeri makineyi" parçalamaktır. Marks ve Engels'in tekel öcesi dönemin İngiltere ve Amerika'sı için öngördüğü barışçıl geçiş tezi, tekelci dönemde eskimiştir, geçersizdir.

Diyor ki bu konuda Lenin:

> "Bugün ... Marks'ın bu sınırlaması geçerli değildir. Amerika gibi İngiltere de, Anglo-Sakson özgürlüğünün (militarizm ve bürokratizm yokluğu) dünyadaki bu en büyük ve en son temsilcileri de, her şeyi kendilerine bağımlı kılan ve herşeyi kendi ağırlığı altında ezen askeri ve bürokratik kurumların, kan ve çirkef dolu Avrupai bataklığı içine boylu boyunca battılar. Şimdi Amerika'da olduğu gibi, İngiltere'de de, 'bütün gerçek halk devrimlerinin ilk şartı' (...) 'hazır devlet makinasını' kırmak, parçalamaktır." (Devlet ve İhtilâl, s. 52.)

Leninist devrim teorisinde, işçi sınıfının zayıf olduğu, nüfusun büyük çoğunluğunu köylülerin teşkil ettiği bir ülkede, emperyalist zinciri parçalamak mümkündür. Burada köylülerin devrimci potansiyelinin, proletaryanın ve partisinin yönetiminde harekete geçirilmesi temel alınmaktadır. "... Bilindiği gibi, Lenin, proleterlerin köylülüğe karşı olan münasebetinde Marks kuramını tamamlamış ve geliştirmişti." (G. Dimitrov, Partinin Gelişmesinde Başlıca Devreler, Halk Cumhuriyetine Doğru, s. 124.)

Lenin'in devrim teorisinde, ihtilâlci inisiyatifin rolü (emperyalist dönemin özelliklerinden dolayı) Marks ve Engels'inkilerine kıyasla çok daha

ağırlıklıdır. Emperyalist dönemde, devrimlerin maddi temelleri hazır olduğu için, meseleyi çözmek ihtilâlci insiyatifin uygun zamandaki atılımına kalmaktadır.

Bilimsel sosyalizmin devrim teorisinde köylülerin rolü arttıkça, devrim mihrakı Doğu'ya kaydıkça volantirist yön ön plana çıkmaktadır.

II. Enternasyonal partilerinin devrim yapmaya niyetleri olmadığı için, köylülerin ihtilâlci potansiyellerini kanalize etmek, köylüleri proletaryanın saflarına kazanmak diye bir meseleleri yoktu. Onlar, devrimi köylülerin çoğunluğunun proleterleşeceği, proletaryanın nüfusun çoğunluğunu teşkil edeceği bilinmeyen bir zamana ertelemişlerdi. II. Enternasyonal'in "ortodoks" düşüncesine göre, köylüleri tüm olarak burjuvazinin ordusu içinde düşünmek gerekir. Bu düşünceye göre, "köylüler bütünüyle ancak bir gıda ürünleri sağlayıcısıdırlar" ve çıkarları proletarya ile zıttır. Bu şekilde toplumu birbirine zıt iki renge boyamak II. Enternasyonal oportünizminin, klâsik "ortodoks" anlayışından başka birşey değildir.

II. Enternasyonal pasifistleri, yukarıda kısaca özetlediğimiz bütün oportünist tezlerini, Marks ve Engels'e dayandırıyorlardı. Onlar Marksizmde neyin kesin olduğunu hiç ama hiç anlamış değillerdi. Onlar Stalin'in deyişle, Marksizmin özünü –somut durumların somut tahlilini– bir yana bırakarak, Marksizmi donduruyorlardı.

Emperyalist dönemin ilk yıllarında sadece Lenin ve Bolşevikler Marksizmin özüyle lafızlarını birbirinden ayırarak, Marksizmin özünü muhafaza ederek, hayatın yeni gerçekleri karşısında derinleştirip, zenginleştiriyorlardı.

1900'lerde diyordu ki Lenin:

> "Marks'ın teorisini tamamlanmış, değişmez bir bütün olarak görmüyoruz. Aksine olarak düşünüyoruz ki, bu teori sadece bilimin köşe taşlarını yerleştirmiştir; eğer sosyalistler hayatın kendilerini aşmasını istemiyorlarsa bu bilimi her yönden derinleştirmelidirler. Düşüncemize göre Rus sosyalistleri için Marks'ın teorisini bağımsızca iyice işlemek özel olarak zorunludur."

III.
MARKSİZMİN "ORTODOKS" TAHRİFİ VE LENİNİST DEVRİM TEORİSİ (II)

LENİNİST KESİNTİSİZ DEVRİM TEORİSİ VE MENŞEVİZM

20. yüzyılın başında, kapitalizmin emperyalizme dönüştüğünü gözleyen Lenin'e göre, Marks'ın 1847-50 dönemi arasında geldiğini zannettikleri an, "büyük mücadele anı" artık gelmişti. Artık "burjuvazi ile proletarya arasındaki savaş bütün Avrupa'da gündemdedir". Ve Lenin, Marks ve Engels'in 1850 Almanyası için öngördükleri sürekli devrim teorisini, Rus proletaryasının devrim teorisi olarak ilan ediyordu.

1840-50 dönemi arasında, Marks ve Engels, bu devrim teorisinde gerçekten yanılmışlardı. Çünkü onlar, 1847 dünya ticaret bunalımı ile kapitalizmin genel ve sürekli buhranlar dönemine girdiğini zannetmişlerdi. Oysa kapitalizm o çağda yükselme dönemindeydi. Dolayısıyla Avrupa'da bir proleter devrimi olması imkansızdı. Bu nedenle, Almanya'daki demokratik devrimin başını proletarya çekse bile, Avrupa'da zamandaş patlak veren proletarya devrimleri olmadığı için, proletarya, devrimi sürekli kılamazdı. Almanya'da proletaryanın burjuva demokratik aşamadan durmaksızın sosyalist devrim aşamasına geçebilmesi için, Avrupa'nın çeşitli ülkelerinde iktidarı ele geçirmiş olan muzaffer proletaryanın yardımı şarttı.

Oysa, şu anda (emperyalist dönemde) kapitalizm sürekli bunalımlar dönemine girmiştir. Avrupa proletaryasının iktidara gelmesi için objektif şartlar sistemin bütünü açısından olgunlaşmıştır. Bu yüzden Marks ve Engels'in 1856'lardan sonra vazgeçtikleri bu devrim teorisi, kapitalizmin sürekli ve genel bunalımlar döneminde, Rusya gibi, gecikmiş burjuva demokratik devrimin eşiğinde olan bir ülkenin proletaryasının tek ve doğru devrim teorisidir.

Yani, Lenin'e göre Marks ve Engels'in bir Avrupa devrimi bekledikleri yılların (1840-50 yılları) Almanyasının durumu nasılsa, 20. yüzyılın başında, Çarlık Rusyasının durumu da öyleydi. Bu benzerliğe ilişkin diyor ki Stalin:

> "Rusya'nın ve Lenin'in başına gelen, 1840-50 arasında Almanya'nın ve Marks ve Engels'in başına gelmiştir." (Leninizmin İlkeleri, s. 15.)

Yine Stalin Manifesto'daki Almanya'da olacak olan burjuva demokratik devrim, proletarya devriminin başlangıcı olacaktır sözüne dikkati çekerek şunları söylemektedir:

> "20. yüzyıl başları Rusya'sı için aynı şeyleri söylemek gerekir; ancak Rusya, 1840-50 Almanyasına oranla gelişmenin daha yüksek bir noktasında idi. Rusya, bu devrimi, daha ileri bir Avrupa çerçevesi içinde ve (İngiltere ve Fransa şöyle dursun) Almanya'dakinden de

daha gelişmiş bir proletarya ile yapmak zorundaydı; ve herşey bu devrimin, proletarya devriminin mayası ve başlangıcı olacağını gösteriyordu.

Daha 1902'de, henüz Rus devriminin hazırlık günlerinde, Lenin'in Ne Yapmalı? adlı eserinde geleceği önceden gören şu sözleri yazması tesadüf değildi.

'Tarih, bizi (yani Rus Marksistlerini - J. Stalin) herhangi bir ülkenin proletaryasının karşılaştığı hemen yerine getirilmesi gereken görevler içinde en devrimcisi olan acil bir görevle karşı karşıya getirmiştir. Bu görevin yerine getirilmesi, sadece Avrupa irticaının değil Asya irticaının da en güçlü kalesinin yıkılması, Rus proletaryasını, uluslararası devrimci proletaryanın öncüsü durumuna getirir.' (c: IV, s. 382)" (Leninizmin İlkeleri, s. 15-16.)

Rus proletaryasının, uluslararası devrimci proletaryanın öncüsü durumuna gelmesinin nedeni, Çarlık Rusyasının had safhaya ulaşmış olan bütün zıtlıkları bağrında toplaması, bir başka deyişle emperyalist zincirin en zayıf halkası olmasıdır.

"İşte bunun için Rusya'nın emperyalizmin çelişkilerinin kesin sonucunu verecek olan çatışma konusu olması gerekiyordu; bu, sadece bu çelişkilerin Rusya'da özellikle rezilce, özellikle tahammül edilmez şekilde belirmesinden ötürü değildir; sadece Rusya'nın, Batının mali sermayesini, Doğu'nun sömürgelerine bağlayan batı emperyalizminin başlıca desteğini teşkil etmesinden ötürü de değildi; fakat bunlarla birlikte, emperyalizmin çelişkilerini, devrimci yoldan çözümlemeye sahip gerçek kuvvetin yalnız Rusya'da bulunmasından ötürüydü. Dolayısıyla, Rusya'da devrimin bir proleter devrimi olması zorunlu idi[11] ve bu devrimin gelişmesinin daha ilk gününden zorunlu olarak uluslararası bir karakter alması ve sonuç olarak emperyalizmi ta temelinden sarsması gerekiyordu." (Leninizmin İlkeleri, s. 14.)

Bu değerlendirişin doğal sonucu, Rus proletaryası birbirinden farklı iki savaşı tek bir süreç içinde yürütecekti:

"Burjuvazi ile proletarya arasındaki savaş, bütün Avrupa'da gündemdedir. Bu savaş çoktan Rusya'ya da ulaştı. Çağdaş Rusya'da, devrime muhtevasını veren, savaş halinde iki güç değildir, fakat heterojen ve farklı iki sosyal savaştır. Birinci savaş, bugünkü otokratik düzenin bağrında verilmelidir ve köleliğe dayanır; öteki ise gözlerimiz önünde doğan, geleceğin burjuva demokratik düzeninin

içinde yer alan savaştır. Biri özgürlük için (burjuva toplumunun özgürlüğü için), demokrasi için, yani halkın mutlak egemenliği için bütün halkın verdiği savaştır; öteki, toplumun sosyalist örgütlenmesi için proletaryanın burjuvaziye karşı giriştiği sınıf mücadelesidir.

Şu halde, karakterleriyle, amaçlarıyla ve kavgada kesin bir tavır takınmaya yetenekli sosyal güçlerin bileşimi bakımından tamamen farklı iki savaşı aynı zamanda yürütmek gibi zor ve ağır basan bir görev sosyalistlere düşüyor." (Lenin, Sosyalizm ve Köylüler, İşçi-Köylü İttifakı, s. 15.) [12]

1905 Rus burjuva devrimi arifesinde bolşevik devrim perspektifi işte buydu.[13]

Bu perspektifin ayırdedici özelliklerini şu şekilde özetleyebiliriz:

1) Leninist kesintisiz devrim teorisi, kapitalizmin can çekişme döneminin devrim teorisidir. Bu teori, sadece kapitalizmin genel bunalımının başlangıcındaki Çarlık Rusyası için değil, bütün emperyalist kapitalist gelişme sürecine girememiş, dolayısıyla sömürge ve yarı-sömürge olan ülkeler için de geçerlidir.

2) Leninist sürekli devrim teorisi, Marks'ın sürekli devrim teorisinden daha da ileride köylülerin devrimci potansiyelinin devrim doğrultusunda kanalize edilmesine dayanır. Bu teoriye göre, köylü ordusuna, emperyalist dönemde proletarya kumanda edebilir. Ve devrimi kesintisiz kılmak isteyen proletaryanın görevi bu orduya kumanda etmektir.

3) Çarlık Rusyası gibi bir ülkede burjuva demokratik devriminin sosyalist devrime dönüştürülebilmesi için, iktidara geçmiş olan Avrupa proletaryasının yardımı şarttır.

II. Enternasyonal'in Rusya kolu olan Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi'nin menşevik hizbinin devrim perspektifi, II. Enternasyonal'in resmi devrim anlayışının doğal bir sonucu olarak, Bolşevik perspektifin tam tersiydi.

II. Enternasyonal'in "ortodoks" anlayışına göre, ilk proletarya devrimi, kapitalizmin ve demokrasinin en gelişmiş olduğu, proletaryanın nüfusun çoğunluğunu teşkil ettiği bir ülkede patlak verecekti. Ve bu ülkede patlak veren devrim, öteki ülkelere sıçrayacaktı. Böylece dünya devrimi zamandaş olacaktı.

Bu düşünceden hareket eden menşevizme göre 1900'lerde bir dünya proleter devriminin patlak vermesinin objektif şartları olgun olmadığı için ve de henüz, proletaryanın iktidarı ele geçirdikten sonra gerekli olan yönetici kadroları tam oluşmadığından, Rusya'daki demokratik devrime

proletaryanın önderlik etmesi düşünülemezdi. Bu şartlar olgunlaşıncaya kadarki süre içinde Rus liberal burjuvazisi burjuva devrimini yapmalı, proletarya da ona destek olmalıdır. Beklenen an gelene kadar, “Batı tipi bir demokratik ortamda” Rus proletaryası, parlamenter mücadele metoduyla güç toplardı (güçlenirdi).

Bolşeviklerin sürekli devrim teorisi saçma ve anarşist bir teoridir. Bu teori Marks ve Engels’in 1840-50 dönemi arasındaki yanılgılarından hareket etmektedir. Daha sonraları, Marks ve Engels, bu konuda yanıldıklarını söyleyerek, bu teoriyi terketmemişler miydi? Ve Marks 1859’da yayınladığı Ekonomi Politiğin Eleştirisine Katkı’nın Önsöz’ünde yapmış olduğu devrim tanımı ile bu teoriyi mahkum etmiyor muydu?

Proletarya ancak tek bir devrimle uğraşabilir; o da kendi öz devrimi olan sosyalist devrimdir. Bunun için burjuvazinin kendi devrimini yapmış olması, kapitalist üretimi geliştirmiş olması şarttır. Üretici güçler olgunlaşmadan, proletarya nüfusun çoğunluğunu oluşturmadan, burjuva toplum ve düzeni Rusya’ya yerleşmeden, proletaryanın iktidarı diye bir şey söz konusu olamaz.

Menşevizmin Rus proletaryası için öngördüğü devrim teorisi de budur.

Her iki teori, bir sonraki bölümde üzerinde duracağımız gibi, bolşevik ve menşevik parti anlayışı ve çalışma tarzının temeli olmuştur.

Dünyayı ayrı yorumlayanların, değiştirme araçlarının da ayrı olacağı açıktır!

IV.
BOLŞEVİKLERİN VE MENŞEVİKLERİN
PARTİ ANLAYIŞLARI

Leninist sürekli devrim teorisi, proletaryası zayıf olan bir ülkede, ihtilâlci inisiyatifin, çeşitli imkanları –bu imkanların en önemlisi köylülerin devrimci potansiyelidir– devrim için kullanmasına dayanır.

Belli bir tarihi aşamanın sınıfsal karakteri ile, bu aşamadaki sınıfların fiili rolü arasındaki farklılık, bu teorinin temelidir. Bu farklılık, Leninist devrim teorisindeki volantirist yanın ağır basmasının doğal sonucudur.

Marks ve Engels’in devrim teorilerinde –o zamanın somut şartlarından dolayı– ekonomik ve sosyal determinist yön, volantirist yöne nazaran daha ağır basar. Leninist teoride ise, politikanın, ekonomiye oranla belirleyiciliği ağır basmaktadır. Yani ihtilâlci inisiyatif temeldir. (Temel olması tek başına belirlemesi demek değildir).

> "Politika ekonominin yoğunlaşmış ifadesidir. Politikanın ekonomiye nazaran önceliğini kabul etmemek olmaz. Aksini düşünmek, Marksizmin ABC'sini unutmak demektir." (Lenin, Cilt: 42, s. 278, Fransızca baskı.)

Leninist devrim teorisindeki ihtilâlci insiyatife, politikaya öncelikle ağırlık vermek düşüncesi Leninist parti anlayışını da biçimlendirmektedir.

Lenin'e göre, proletaryanın, işçiler örgütü ve devrimciler örgütü olmak üzere iki tip örgütü vardır. "İşçilerin örgütü ilk olarak, mesleki bir örgüt olmalıdır, mümkün olduğu kadar gizlilikten uzak, açık olmalıdır. Buna karşılık devrimciler örgütü, her şeyden önce ve başlıca mesleği devrimci eylem olan adamları kucaklamalı..." (Lenin, Ne Yapmalı?, s. 340.)

Bu anlayışa göre proletarya partisi, tamamen profesyonel devrimcilerden oluşmalıdır. Parti, profesyonel devrimcilerin oluşturduğu bir savaş örgütüdür. Bu profesyonel devrimciler, "toplumdaki mevcut düzen ile bütün bağlarını koparmış, sadece boş gecelerini değil, bütün ömürlerini devrime adamış ve asgari Marksist formasyondan geçmiş, belli konularda uzmanlaşmaya yönelmiş kişilerdir." Ve başlangıçta bu profesyonel devrimcilerden oluşmuş olan partide sınıfsal köken ayrımı yapılamaz: "Böyle bir örgütün özelliği karşısında, işçiler aydınlar arasında ve hele ayrı ayrı meslekler arasında, her türlü fark silinmelidir. Besbelli ki bu örgüt, pek geniş tutulmamalı ve mümkün olduğu kadar gizli olmalıdır". (Lenin, Ne Yapmalı?, s. 140.)

Görüldüğü gibi, başlangıçta parti ile sınıf arasındaki ilişkiler daha çok objektiftir; yani ideolojiktir. Partinin öncülüğünün temeli ideolojiktir. Başlangıçta önemli olan, Lenin'in deyişiyle, parti üyelerinin işçi veya öğrenci olması değil de profesyonel devrimcilerden oluşmasıdır. Profesyonel devrimcilerin teşkil ettiği savaş örgütünün objektif olarak proletaryanın devrimci iradesini temsil etmesi esastır. Ve proletaryaya bilinç bu örgüt aracılığıyla dıştan iletilecektir. Çünkü bu örgüt, sosyalist hareketi temsil etmektedir. "Devrimci Sosyal Demokrasi, proletarya örgütüyle [mesleki örgüt kastediliyor] ayrılmaz surette bağlantılı Jakobenleri temsil eder." (Lenin)

Bu örgüt yarı-askeri nitelikte olan bir örgüttür. Yani, demokratik merkeziyetçilik ilkesinde demokratik yan değil de, merkeziyetçi yan ağır basmaktadır. (Bu, burjuva demokrasisi olmayan bütün ülkeler için geçerlidir).

“Devrimci Sosyal Demokrasi’nin örgütlenmedeki ilkeleri demokrasiye karşı hiyerarşik yapı, veya diğer deyişle, otonomiye karşı merkeziyetçiliktir. Bunlar eyyamcıların savunduklarının tam tersi ilkelerdir. Sonuncuların savundukları ilke tabandan yukarı tırmanmak istediği için, en uzaktaki otonomiye ve demokrasiye varıncaya kadar var ... Fakat Devrimci Sosyal Demokrasi iktidar mücadelesini yukardan başlattığı için, bölümlerin karşısında merkez teşkilatı haklarını ve tam iktidarının genişletilmesini savunur.” (Lenin, Bir Adım İleri, İki Adım Geri.)

Lenin’in “Bize bir savaş örgütü verin, Rusya’yı altüst edelim” dediği parti örgütünün niteliği ve işlevi budur.

Fakat bu şekilde savaş örgütünün ilkelerine göre kurulmuş olan bir partinin, savaş örgütü olabilmesi için, geniş proleter kitlelerini mücadele içinde kucaklaması şarttır.

İlk etapta, işçilerin çoğunlukta olması gerekmiyordu. Önemli olan sınıfsal köken durumu ne olursa olsun, örgütün profesyonel devrimcilerden oluşmasıdır. Fakat ikinci etapta, işçilerin mutlak bir çoğunluğu teşkil etmesi şarttır.[14][14] 1902’de partinin dar tutulmuş bir azınlık örgütü olması gerektiğini söyleyen Lenin, 1905’de parti örgütü içinde “yüzbinlerce işçinin” yer alması gerektiğini söylemektedir.

“III. Kongre’de, Parti Komitelerinde her iki aydına karşılık sekiz işçi bulunması gerektiği arzusunu ifade etmiştim. Artık bunun da modası geçti. Şimdi, Parti örgütlerinde, Sosyal Demokrasi’ye bağlı her aydına karşılık, birkaç yüz Sosyal Demokrat işçi bulunması arzu edilir.” (Aktaran: Tony Cliff, Rosa Luxemburg, s. 58.)

Parti, proletaryanın siyasi kitle partisi haline dönüştüğü zaman, partinin savaş örgütü olmasından bahsedilebilir. Ve bu savaş örgütünün üyeleri ikili karaktere sahiptir:

“Lenin, Partinin yapısının ve kuruluşunun iki kısımda meydana gelmesi gerektiğini ileri sürüyordu: a) Önde gelen parti işçilerinden, esas olarak profesyonel ihtilâlci, yani parti çalışması dışında hiçbir işle uğraşmayan ve gerekli teorik bilgiye, tecrübeye, örgütsel pratiğe ve çarlık polisiyle dövüşme ve ellerinden kurtulma ustalığına sahip olan parti işçilerinden meydana gelen sıkı bir düzenli kadro; b) Yüzbinlere emekçinin sevgi ve desteğini kazanan geniş bir mahalli parti örgütleri ağı ve çok sayıda parti üyesi.” (SBKP Tarihi, s. 353.)

İşte Bolşevik parti anlayışı budur.

Proletarya devrimi ile burjuva devrimi arasına bir Çin Seddi sokan, proletaryanın devrimci atılımını kapitalizmin ve demokrasinin Rusya'da gelişeceği, proletaryanın nüfusun belli bir çoğunluğunu teşkil edeceği bir zamana ertelemiş olan menşevik devrim teorisi, parti konusunda da olduğu gibi yansıyordu.

Menşeviklere göre, Rus işçi sınıfı henüz zayıf ve cılızdı. Gizli kurulan RSDİP ise, proletarya ile organik bağlar kurmuş değildi. Sadece, "ilkelerde işçileri temsil eden" aydınlardan oluşmaktaydı. Bu yüzden bu parti henüz gerçek proletarya partisi sayılamazdı. (Görüldüğü gibi menşevik anlayış, örgütlenmenin ilk aşamasında işçilerin çoğunlukta olmasını şart koşmaktadır).

Burjuva devrimi Rusya'da belli bir burjuva yasallığını getirecekti. İşçiler bu burjuva özgürlüğünden yararlanarak bir araya gelebilirlerdi. Bir araya gelen işçiler kendi sendikalarını, örgütlerini ve partilerini oluşturacaklardı. Devrimci aydınların görevi sadece bu oluşuma yardımcı olmaktır. Profesyonel ihtilâlcilerin partisi diye bir kavram, çoğunluğun devrimi olan sosyalist devrimi savunan Marksistlere ait olamazdı. Bu kavram, azınlık devriminin devrimcileri olan Jakobenlere, küçük-burjuva devrimcilerine aitti. Bu, komplocu Blanquistlerin partisi olabilirdi, ama devrimi kitlelere dayandırmak zorunda olan çoğunluğun devrimini yapmak isteyenlerin olamazdı. Hele proleter kökenli olmayanların profesyonel devrimci adı altında proletaryayı temsil etme ve onlara bilinç götürme iddiaları tamamen Marksist olmayan düşüncenin mahsulüdür.[15]

Mihri Belli'ye göre, ilk etapta proletaryayı bilinçlendirecek ve örgütlendirecek olan, profesyonel devrimciler değildir. (Bütün bunlar için bkz, Mihri Belli, Milli Demokratik Devrim, s. 49-50-51-52).

Mihri Belli bir sosyalist aydın (!) olarak, bu anlayışa hayatının düsturu olarak sonuna kadar sadık kalmıştır. Bu yüzden hayatı boyunca proletaryanın bilinçlendirilmesi ve örgütlendirilmesi meselesi ile hiç ama hiç uğraşmamıştır; çünkü onun ekonomist anlayışına göre, proletarya kendi kendine bilinçlendirilecektir. Proleter kökenli olmayan sosyalistlerin görevi, ona dıştan bilinç götürmek değildir.

O zaman, bu anlayışa göre, Mihri Belli gibi proleter kökenli olmayan sosyalistlere (!) düşen görev, proletaryanın dışındaki devrimci sınıfları, mesela, küçük-burjuvaziyi bilinçlendirmek ve örgütlendirmektir. Ve Mihri Belli de bütün politik hayatı boyunca bu görevi başarıyla yerine getirmeye

canla başla çalışmış bir "sosyalisttir". Bu konudaki çalışmaları için, Yazılar adlı kitabına bakmak kafidir.

Proletaryanın yönetimi, en demokratik yönetimdir. Onun partisi de en demokratik bir partidir ve en demokratik şekilde aşağıdan yukarı kurulur.

1905 burjuva devriminin oluşturacağı özgürlük ortamında, sadece işçiler değil, halk kitleleri de geniş tutulmuş, "non-partizan" sovyetler içinde örgütlenmelidirler. Bu kendi kendini yöneten belediyelerin ve işçi örgütlerinin temsilcileri "kurucu meclis"e geçiş olan Milli Kongre'yi oluşturacaklar, böylece gerçek anlamda bir burjuva parlamenter ortam Rusya'ya yerleşecek, yerel, kendi kendini yöneten belediyeler seçimlerine katılan proletarya, halkı yanına çekecekti. Ve bu yüzden parti bütün işçilere ve sosyalist aydınlara açık olmalıdır, geniş tutulmalıdır.

İşte menşevik örgüt anlayışı da budur.

Görüldüğü gibi bu iki farklı örgüt anlayışı, farklı iki devrim anlayışının sonucundan başka birşey değildir.

V.
1905 DEVRİMİ VE LENİN'İN ÖNGÖRDÜĞÜ DEMOKRATİK HALK DEVRİMİ

Lenin'in öngördüğü demokratik devrimi karakterize eden unsurlar şunlardır:

1) Emperyalist dönemde, tarihi ileriye götüren lokomotif, proletaryadır. Bu yüzden Rus liberal burjuvazisi, artık tarihi kaçırmıştır. Burjuva devriminin önderi, sonuna kadar tek devrimci sınıf olan proletaryadır.

> "Proletarya durumu gereği, en ilerici ve biricik tutarlı devrimci sınıf olduğundan, Rusya'da, genel demokratik devrimci harekette baş rolü oynamalıdır." (RSDİP'nin III. Kongre Kararı, Lenin, İki Taktik, s. 80.)

2) Demokratik halk devriminin temel güçleri işçiler, köylüler ve şehir küçük-burjuvazisidir.

> "... Çarlık üzerinde kesin zaferi gerçekleştirebilecek olan biricik güç halktır, yani –eğer temel büyük güçleri ele almıyorsak, şehir ve köy küçük-burjuvazisini bu temel güçler arasında dağıtıyorsak (çünkü küçük-burjuvazi de 'halktır')– proleterler ve köylülerdir." (Lenin, İki Taktik, 2. baskı, s. 58.)

3) Devrimci temel güç birliği işçi-köylü ittifakıdır.

Bu işçi-köylü ittifakı konusunda biraz duralım. Lenin, Çarlık Rusya'sındaki kırlık bölgeyi tahlil ederek, devrimci politikayı şu şekilde

tespit etmektedir:

> "Gerçekte, yakın ve uzak amaçları ile, karşımızda üç ayrı sosyal sınıf vardır; büyük toprak sahipleri, varlıklı köylüler –ve kısmen orta köylüler– ve nihayet proletarya. Böyle bir durumda, proletaryanın görevinin iki yön taşıması zorunludur... Köy burjuvazisi ile her türlü kölelik zihniyetine karşı, tarım feodallerine karşı; kent proletaryası ile birlikte köy burjuvazisine ve tüm öteki burjuva unsurlara karşı; işte köy proletaryasının ve onun sosyal-demokrat ideologunun izleyeceği 'siyasi çizgi'!" (Proletarya ve Köylüler, İşçi-Köylü İttifakı, s. 10.)

Ve Lenin, yoksul köylü ve tarım proletaryasına sosyalist devrimle kurtulacaklarını belirterek, onların örgütünün proletarya partisi olduğunu söylemektedir:

> "... RSDİP, proletaryanın sınıf partisi, köy proletaryasının bağımsız sınıf olarak örgütlenmesi yolunda, yorulmadan çaba gösterir, bir an bile unutmadan ki, tarım proletaryasına onun çıkarları ile köy burjuvazisinin çıkarları arasındaki çelişki bulunduğunu açıklamak ve ancak köylülerin ve şehirlerin proletaryasının burjuva toplumunun bütününe karşı ortak mücadelesinin, yoksul köylülerin bütün kitlesine yoksulluktan ve sömürüden gerçekten kurtarabilecek biricik devrim olan sosyalist devrimin zaferini sağlayabileceğini anlatmak onun görevidir." (age, s. 13.)

Lenin'in bu tahlillerinden sonra Rus Demokratik Halk Devrimindeki işçi-köylü ittifakı meselesi iyice aydınlığa kavuşmaktadır. İşçi-köylü ittifakı, parti içinde ve parti dışında olmak üzere ikilidir.

Parti içinde şehir ve köy proletaryası ile yarı-proleter unsurlar ve yoksul köylü ittifakı söz konusudur. Orta ve varlıklı köylüler ile ittifak ise, parti dışında ve ayrı sınıf tabanları üzerinde olacaktır. Bir başka deyişle bu ittifak her iki tarafın sınıf partileri arasında olacaktır. Devrim işçi ve köylü partisinin güç birliği sonucu olacaktır. Fakat bu ittifakta egemen durumda olan proletaryadır. Bu ittifakı yönlendirecek, devrimde hegemonya kuracak olan parti, proletaryanın sınıf partisidir.

Bu konuya ilişkin olarak diyor ki Lenin:

> "RSDİP'nin III. Kongresinde formüle edilen bizim taktik şiarımız ise, demokratik devrimci ve cumhuriyetçi burjuvazinin şiarları ile uygunluk durumundadır. Bu burjuvazi ve küçük-burjuvazi, henüz Rusya'da, büyük bir halkçı parti teşkil etmemektedir. Ama bu

partinin unsurlarının varlığından şüphe etmek için ülkede şu anda olup bitenlerden hiçbir şey anlamamak gerekir. Bizim niyetimiz (büyük Rus devriminin başarılı olduğu bir durumda) sadece Sosyal Demokrat Parti tarafından örgütlendirilmiş proletaryayı değil, ama bizim yanımızda yürümesi pekala mümkün olan küçük-burjuvaziyi de yönetmektir.” (İki Taktik, 2. baskı, s. 46.)

DEVRİM ŞEHİRDEN KIRA DOĞRU BİR ROTA TAKİP EDECEKTİR

Çarlık despotizmi, büyük şehirlerdeki silahlı proletaryanın ayaklanması sonucu devrilecektir. Ve devrim –yukarıdan aşağıya doğru– şehirden kıra doğru örgütlenecektir.

Lenin şöyle demektedir:

> “Bu hareket şu anda daha şimdiden bir silahlı ayaklanma zorunluluğuna vardığına göre;
>
> Proletarya, bu ayaklanmada kaçınılmaz olarak en enerjik rolü oynayacağına ve proletaryanın katılmasının Rusya’da Devrimin kaderini tayin edeceğine göre;
>
> Proletaryayı silahlandırmak için ve aynı zamanda silahlı ayaklanmanın ve bu ayaklanmanın doğrudan doğruya önderliğinin planlarının hazırlanması için en enerjik tedbirlerin alınması ve bu maksatla gerektiğinde özel parti militanları gruplarının teşkili.” (İki Taktik, s. 80-81.)

Lenin’e göre, bu ayaklanmada proletarya baş rolü oynayacaktır ve devrim, geniş ölçüde işçi milis kuvvetlerinin ve işçi ordusunun [Kızıl Ordunun] ayaklanması sonucu zafere erecektir. Fakat işçi sınıfının zaferi sağlayabilmesi için köylülerin desteği şarttır.

KURULACAK OLAN İKTİDAR TEMEL GÜÇLERİN İKTİDARI OLACAKTIR; İŞÇİ VE KÖYLÜ DEVRİMCİ DİKTATORYASI

> “Devrimin çarlığa karşı kesin zaferi; proletarya ile köylülerin devrimci diktatörlüğüdür.” (Lenin, İki Taktik, s. 58.)

Burada oldukça önemli olan bir konu üzerinde kısaca duralım: İki Taktik’i dikkatli okuyan bir okuyucu görecektir ki, Lenin, köylüleri ve şehir küçük-burjuvazisini temel güçler arasında bir kere saymaktadır. Ve bunun dışında

devamlı olarak devrimde temel güç olarak sadece proletaryadan bahsetmektedir.

Ayrıca, Leninizmin İlkeleri'nde, Stalin, demokratik devrim aşmasında temel güç olarak sadece proletaryayı saymakta, köylülükten ise yedek güç diye bahsetmektedir.

Acaba Lenin, o paragrafta köylüleri ve şehir küçük-burjuvazisini temel güçler arasında yanlışlıkla mı saydı? Yoksa bu bir kalem sürçmesi midir?

Değil elbette. Lenin'in o paragraftaki formülasyonu ile kendisinin ve Stalin'in yapmış oldukları öteki formülasyonlar arasında bir uyuşmazlık veya çelişki yoktur, tam bir uygunluk ve ayniyet vardır.

Mesele şudur; köy ve şehir küçük-burjuvazisinin de temel güçlerinin içinde olduğu demokratik halk devrimi, şehirlerde halkın silahlı ayaklanmasıyla zafere erişecektir. Bu ayaklanmada proletarya sınıf katılması olarak en enerjik ve aktif rolü oynayacaktır. Proletarya halk kitlelerini kendi safına çekerek, silahlı ayaklanması sonucu iktidarı ele geçirecek ve işçi-köylü devrimci diktatoryası böylece kurulmuş olacaktır.

Görüldüğü gibi bu devrimin temel kitle kuvveti işçi sınıfıdır. Köylülerin devrimdeki rolü, sınıf katılması olarak ikinci derecedendir; nispidir.

"Proletarya temel güçtür, köylülük yedek güçtür" şeklindeki Lenin'in ve Stalin'in formülasyonu devrimin ağırlık merkezinin şehirler olması ve bunun sonucu olarak devrimin temel kitle gücünün proletarya olmasından dolayıdır.

Aynı durum, Mao'nun Yeni Demokratik Devrim'inde sınıfların mevzilenmesine ilişkin formülasyonunda vardır. Mao'nun Yeni Demokratik Devrim formülasyonunda bazen "temel güç köylülerdir", bazen de "işçiler, köylüler ve şehir küçük-burjuvazisidir" denmektedir. Bu ilk bakışta çelişkili gibi gözüken formülasyon, tıpkı Lenin'in formülasyonu gibi çelişkili değildir. Mao, "köylüler temel güçtür" derken, elbette şehirli küçük-burjuvazinin, özellikle de proletaryanın devrimde rolünü küçümsememektedir.

Bu şekilde formüle etmesinin nedeni devrimin, halk savaşı izlenerek kırlardan şehirlere doğru bir rota izlemesindendir; yani devrimin odak noktasının farklılığından dolayıdır. Kırlardaki halk kitlesi köylüler olduğu için, devrimin temel kitle gücü köylüler olmaktadır. Devrimin temel kitle kuvveti köylüler olduğu için de, "proletarya önder güçtür, köylüler temel güçtür" formülasyonu yapılmaktadır.

Rus Demokratik Halk Devrimi ile, emperyalizmin işgali altındaki sömürge ve yarı-sömürge ülkeler arasındaki temel fark budur.

Bu faklılık son derece önemlidir. Her iki formülasyonun öngördüğü devrim anlayışı, örgüt anlayışı ve çalışma tarzı temelden farklıdır. Ve bu farklılık şu veya bu ikinci derecede bir farklılık değil, ideolojik-politik ve eylem çizgimizi tayin eden esas faktördür. (İlerki bölümlerde bu konu üzerinde etraflı bir şekilde duracağız)

Kesintisiz devrimin, İki Taktik'teki formülasyonu, emperyalizmin işgali altındaki Türkiye için de öngörülmektedir. Doktor Hikmet Kıvılcımlı açıkça, İki Taktik'teki formülasyonu, Türkiye'nin sınıfsal orijinalitesine uygulamaya çalışmaktadır.

Bu sonuca Dr. Hikmet Kıvılcımlı'nın, kitaplarındaki tahlillere bakarak varmaktayız. Şöyle ki, Dr. Hikmet Kıvılcımlı kitaplarında:

1) İşçi Partisinde işçilerin mutlak çoğunlukta olması şart koşulmaktadır. Ayrıca proletaryanın sınıf partisinin dışında bir köylü partisinin varlığına veya varolması gerektiğine işaret edilmektedir.

Bu konularda diyor ki Dr. Kıvılcımlı:

> "Halk Partisi henüz bir Köylü Partisi olmaktan çok uzaktır." (Halk Savaşının Planları, s. 19)
>
> "Ancak kimi şehirlere ve kasabalara dek ve tek tük köylere dek benekleri atmış bulunan *TİP teşkilatının ve TİP yedeğindeki örgütlerin içine pek çok işçi yurttaşlar da girip çoğunluğu ve güdümü bilfiil ele almadıkça, İşçi Partisi henüz bir PROLETARYA PARTİSİ olmaktan uzak kaldığını görmezlikten gelmemelidir*." (Keza, s. 19, italikler bize aittir)
>
> "Örgütte işçi sınıfı üyelerini sayıca ağır bastırmak." [lazımdır] (Oportünizm Nedir?, s. 11, altını biz çizdik)

2) Devrimci mücadelenin temel alanı olarak şehirleri seçmesi ve bunun doğal sonuçları olarak, sınıf mevzilenmesinin de temel güç olarak proletaryayı alması ve onun ideolojik değil, fiili önderliğini savunması. (Yani sınıf katılması olarak proleterlerin devrimci temel kitle kuvveti olması). (Bkz. Halk Savaşının Planları, s. 188-189)

Oysa Marksist-Leninist kesintisiz devrim teorisi, İki Taktik'teki formülasyonundan günümüze kadar hayatın çeşitli değişiklikleri karşısında değişmiş, yeni deneylerden zenginleşip derinleşmiştir. İçinde bulunduğumuz dönem, kapitalizmin bunalımının başlangıç dönemi değildir. Türkiye de, Çarlık Rusyası gibi dünyanın 5-6 büyük sömürgeci ülkesinden

bir tanesi değil, tam tersine emperyalizmin işgali altında bir yarı-sömürgedir.

Marksist-Leninist sürekli devrim teorisini, İki Taktik'teki formüasyonla sınırlandırıp dondurarak, onu her dönem için geçerli evrensel bir model olarak alıp, ülkenin sınıfsal orjinalitesine uygulamaya kalkmak, bundan sonraki bölümlerde etraflı bir şekilde göstereceğimiz gibi kişiyi bir sağ sapma içine sokar.

Lenin'in İki Taktik formülasyonundaki modele yakın ele alışı Mihri Belli'de de görmekteyiz. (Mesela, CHP'yi köylü partisi ve de Ecevit'i köylü lideri olarak ilan etmesi, şehirleri temel alması, vs.)

Fakat Mihri Belli'yi belli bir yere oturtmak gerçekten güçtür. Çünkü onun belli bir çizgisi; kendi içinde tutarlı bir rotası yoktur. Bazen, işçi sınıfının öncülüğünü mutlak bir gerçek olarak ele almak dogmatizmdir derken, bazen de işçi sınıfının öncülüğünü, fiili bir öncülük olarak ele almaktadır. Yine bazı yazılarında Filipin demokrasiciliği şartları altında proletaryanın partisi kurulamaz derken, bir başka yazısında aynı şeyleri söyleyenleri rahatlıkla sağ oportünizmle suçlayabilmektedir. Bir yazısında MDD aşamasında işçi sınıfının ideolojik önderliğinin esas olduğunu söyleyen bir devrimcinin yazısını tahrif ederek; akıl almaz bir hokkabazlıkla buradan işçi sınıfı olmadan devrim yapılmak istendiği sonucunu çıkartırken, öte yandan işçi sınıfı olmadan da küçük-burjuvazinin önderliğinde devrimin olabileceğini rahatlıkla söyleyebilmektedir!..

Bunlara sayısız örnekler katmak mümkündür.

Kısacası, Mihri Belli'nin ne dediği belli değildir. Belli olan tek şey belirsizliğidir. Aslında Mihri Belli, kendinden başka hiç kimseye ve hiçbir şeye (Bilimsel Sosyalizm ve onun kurucuları da dahil) inanmayan, "kerameti kendinde bulan" bir "sosyalist"tir.

O küçük hesapların peşinde tam bir "reel-politiker"dir. (Burjuva anlamda gerçekçi politikacıdır). Ve her reel-politiker gibi, avareliğin zirvesinde, serseri mayın gibi dolaşmaktadır!

VI.
EVRİM AŞAMASI
DEVRİM AŞAMASI

Marks ve Engels'teki evrim aşaması, devrim aşaması ve ihtilâlin objektif şartları meselesi, Lenin'in tahlillerinde iyice açıklık kazanmaktadır. Bunda

şüphesiz, Lenin'in yaşadığı dönemin, proleter devrimleri çağı olmasının ve Lenin'in iki devrim tecrübesi geçirmesinin büyük rolü vardır.

Lenin'e göre, emperyalist dönemde, bütün ülkelerde kesintisiz devrim anlayışı içinde proletarya devrimlerinin objektif şartları vardır. Üretici güçlerin dünya çapında ulaşmış olduğu seviye devrim yapmak için olgundur. Hazır olarak var olmayan devrimin subjektif şartlarıdır. Leninizmin temellerini bir bakıma devrimin subjektif şartlarının hazırlanması teşkil eder.[16] Bu gerçeğin kavranmasının meselenin özü olduğunu ileriki bölümlerde göreceğiz.

Lenin, Marks ve Engels'in evrim ve devrim aşamaları ayırımında, somut durumların faklılığından dolayı değişiklikler yaptı.

Marks ve Engels'e göre, dünya çapında devrimin objektif şartları olgun olduğu zaman, sosyalistlerin dili Fransızca olmalıdır.

Bilindiği gibi emperyalist çağ, dünya çapında devrimlerin objektif şartlarının olgun olduğu çağdır. Düz mantığa göre, Marks ve Engels'in önerilerinin doğal sonucu bu dönemde sosyalistlerin görevi sürekli Fransızca konuşmaktır, durmadan, yılmadan, devamlı taarruz etmektir! (Trotskist düşünce bir bakıma buna dayanır).

Ama diyalektik mantık için durum böyle değildir. Dünya devrimi asla zamandaş olmayacaktır. Önce bir veya birkaç ülkede olacaktır. Bu yüzden her ülkenin proletaryası, kendi sınırları içinde aşamalı bir mücadele vermelidir. Çünkü her ülkenin proletaryasının kurtuluşu, o ülke proletaryasının eseri olacaktır. Devrimler ne ithal edilebilir, ne de ihraç edilebilir.

Bir ülkede devrimin objektif şartlarının olabilmesi için, kapitalizmin dünya çapındaki genel bunalımından başka, o ülkenin kendi milli bunalımını da yaşaması gerekmektedir.

Leninist ayrıma göre, devrim aşamasında olunabilmesi için a) proletaryanın bilinç ve örgütlenme seviyesinin devrim için yeterli olması gerekir. (Devrimin subjektif şartlarının uygun olması gerekir). b) Ezeni de, ezileni de etkileyen bir milli bunalımın olması şarttır.[17] Bu milli bunalım, kapitalizmin genel bunalımının çelişkilerinin o ülkeye en keskin bir şekilde yansımasından başka birşey değildir.

Devrim aşaması, kısa bir andır. Evrim aşaması uzun bir süreçtir.

EVRİM DÖNEMİ

Evrim döneminin devrimci hitap dili, Almancadır. Almanca konuşma döneminde ihtilâlci atılıma yer yoktur. Bu dönemin devrimci çalışma tarzı proletaryayı bilinçlendirmek, örgütlendirmek, proletarya ile öncüsünün bağlarını sıklaştırmak, emekçi halk kitlelerini proletaryanın saflarına kazanarak devrim için eğitmektir.

Eğer proletarya partisi kurulmuş ise, devrimci çalışma o partiyi proleter siyasi kitle partisi haline getirmek; çeşitli mesleki örgütler aracılığıyla kitlelerle organik bağlarını sıklaştırmak, proletaryanın ve emekçi halkın sınıf bilincini yükseltmek, demokratik muhalefetin en solunda yürüyerek, hakim sınıfları yoğun politik propaganda ile teşhir etmektir.

Eğer, proletarya partisi henüz kurulmamış ise, ana görev proletaryanın öncü müfrezesini oluşturmaktır. Proletaryanın sınıf partisinin olmadığı bir evrede, devrimci durumun olması halinde bile proleter devrimci dil Fransızca olamaz!

Bu dönemin proleter devrimci çalışma tarzını Lenin, şu şekilde özetlemektedir:

> “Propaganda ve bilinçlendirme, bilinçlendirme ve propaganda o sırada objektif şartlar tarafından gerçekten en ön plana itilmişti. Bütün ülkeye hitap eden haftalık olarak yayınlanması ideal gibi gözüken bir siyasi gazetenin yayınlanması için çalışma, o zaman devrim hazırlığı çalışmasının temel taşı olarak görünüyordu (ve Ne Yapmalı meseleyi böyle koyuyordu). (Silahlı aksiyon yerine) yığınların bilinçlendirilmesi şiarı, (yöresel ayaklanmalar yerine) ayaklanmanın sosyal ve psikolojik şartlarının hazırlanması şiarı, o sırada devrimci-sosyal demokrasinin biricik doğru şiarlarıydı.” (İki Taktik, s. 79, ikinci baskı.)

1905-1907 yenilgisinden sonraki ricat taktiğini ise Stalin şu şekilde anlatmaktadır:

> “1907-1912 devresinde Parti ricat taktiğine geçmek zorunda kaldı; çünkü devrimci eylem yavaşlamıştı, devrim cezri vardı ve taktik zorunlu olarak bu olguyu dikkate almalıydı. Sonuç olarak mücadele şekilleri ve örgüt şekilleri gene değişti. Duma’yı boykot yerine Duma’ya katılma; aleni parlamento dışı eylem yerine Duma’da müdahaleler ve çalışma, genel siyasi grevler yerine özel ekonomik grevler ya da basbayağı hareketsizlik.” (Leninizmin İlkeleri, s. 83.)

Görüldüğü gibi, evrim dönemlerinde parlamentoyu boykot etme, genel siyasi grevlere gitme, silahlı eylemin her türüne başvurma metotları devrimci değildir. Bu dönemde bu metotlara başvurma sol oportünizmden

başka birşey değildir. Devrimci çalışma metotları, başta proletarya olmak üzere emekçi kitleleri bilinçlendirme, propaganda, özel ekonomik grevler ve demokratik muhalefettir.

DEVRİM AŞAMASI

Devrim aşamasında proletarya partisinin çalışma tarzı ve şiarları tamamen değişir. 1905 Devrim aşamasında Lenin, evrim aşamasının şiar ve taktiklerine ilişkin şunları söylemektedir:

> "... şimdi olaylar bu şiarları aşmış bulunuyor, çünkü hareket ilerleme kaydetmiştir; bu şiarlar artık eskidir, kullanılmış ve hizmetini tamamlamış eşyadır." (İki Taktik, 2. baskı, s. 79.)

Bu yirmi yılı, bir güne sığdıran bu kısa dönemi çok iyi değerlendirmek gerekir: "İhtilâl saatinin alelade, alışılagelen saatlerden farklı olduğunu, tarihin hazırlanması saatlerinden farklı olduğunu ve ihtilâl saatlerinde yığınların ruh haletinin için için kaynamasının, inancın eylem olarak ifadesini bulduğunu" iyi anlamak gerekir.

Bugünler, yığınların koro halinde ihtilâl türkülerini söylediği nadir günlerdir. Dönem, artık ihtilâlci atılımın dönemidir. Bu dönemde kitleler tek bir dilden anlamaktadırlar: O da Fransızcadır. Ve bu dili konuşmak da başlı başına bir sanattır... Fransız yüreği veya Rus devrimci atılımının rolü burada önem kazanmaktadır. Bu atılımdan yoksun evrim dönemlerinin nice başarılı devrimci, nice ulema devrimcisi bu dönemde acizliğin, korkaklığın ve ihanetin bataklığında kulaç atar.

Bu kısa dönem de ayrıca kendi içinde geçiş devresi, taktik taarruz devresi ve stratejik taarruz devresi olmak üzere üç devreye ayrılır.

a) Geçiş devresi Fransızcası:

Evrim döneminin hemen bitiminde başlar. Devrim dalgasının yavaş yavaş yükseldiği ve kitleleri sarsmaya başladığı ve kitlelerin inancının kitlesel eylemlere dönüştüğü evrenin Fransızca konuşma taktiğidir.

1905 Devrim döneminde, Fransızca hitabın bu aksanı şöyle idi; mahalli siyasi grevler, nümayişler, genel siyasi grev ve Duma'yı boykottur.

Bu dönemin Bolşevik taktiğini Stalin şu şekilde açıklamaktadır:

> "Nümayişler ve tezahüratlarla öncüye sokak eylemlerini öğretmek ve aynı zamanda cephe gerisinde sovyetler ve cephede asker komiteleri vasıtasıyla ihtiyatları öncüye bağlamak." (Leninizmin İlkeleri, s. 85. Bu aktarılan kısım, 1917 Devrim döneminin geçiş devresi Fransızca konuşma taktiğidir.)

b) Taktik Taarruz devresi

Bu kısa devre, öncünün şehir eylemlerini öğrendiği dolayısıyla halk kitlelerine önderlik etmeyi becerebildiği ve halk kitlelerine ayaklanmanın doğru taktiklerini öğrettiği devredir. Bu evre, halkın devrimci potansiyelinin iyice yükseldiği, devrim dalgasının en üst seviyeye yaklaştığı, öncünün son hücum öncesi taktik taarruzlarının yoğunlaştığı evredir. Bu devrede başlıca amaç, düşman saflarında yılgınlık ve panik yaratmak, karşı-devrim cephesini dağıtmak ve yarıklar açmaktır.

1905 Devriminin taktik taarruz devresinin devrimci taktikleri, barikat savaşları (sokak savaşları) ve şehir gerillasıdır. Şehir gerillası, şehir proletaryasından oluşmaktadır.

Şehir gerillasının çeşitli görevlerinden bir tanesi olarak halk kitlelerine ayaklanma taktiklerini öğretmesi konusunda Lenin, Moskova Ayaklanmasından Alınacak Dersler yazısında şöyle demektedir:

> "Aralıktan beri bütün Rusya'da süregelen gerilla savaşı ve korkunç şiddet hareketleri elbette bir ayaklanmanın doğru taktiğini öğrenmede kitlelere yardım edecektir."

c) Stratejik Taarruz Devresi, Nizami Orduya Geçiş ve Ayaklanma:

1905'in 10 Haziran'ında Lenin diyor ki:

> "Parlamalar - gösteriler - sokak çarpışmaları, devrimci ordu birlikleri: İşte halk ayaklanmasının gelişimindeki aşamalar bunlardır. Artık son aşamaya ulaştık."

İktisadi ve politik buhran iyice derinleşmiş ve en üst seviyeye çıkmıştır. Artık beklemek, Lenin'in deyişiyle, cinayettir. Ve ayaklanma gündemin artık birinci maddesi olmuştur. Stratejik taarruz nizami ordu ile, düzenli ordu ile yapılır. Son hücum için önce dağınık olan bütün güçler bir araya toplanır; Kızıl Ordu yaratılır. (Kızıl Ordu da proleter ordusudur). Barikat savaşları ve şehir gerilla taktiği artık yerini Kızıl Ordu'nun ayaklanma taktiğine bırakmıştır.

Ekim ayaklanmasının taktiğini Lenin şu şekilde çizmektedir:

> "... ayaklanmayı Marksistçe, yani bir sanat gibi anlamak için aynı zamanda, bir saniye kaybetmeksizin, ihtilâl müfrezelerinin genel kurmayını örgütlemeli, güçlerimizi taksim etmeli, güvenilir alayları en önemli noktalara göndermeli, Aleksandra tiyatrosunu kuşatmalı, Pier Paul kalesini işgal etmeli, genel kurmay heyetini ve hükümeti tutuklamalı, askeri öğrencilere ve vahşi tümene karşı, düşmanın şehrin hayati merkezlerine girmesine izin vermektense ölmeye hazır

müfrezeleri göndermeliyiz; silahlı işçileri seferber etmeli, onları en son ve amansız mücadeleye çağırmalı, aynı anda telefon ve telgrafı işgal etmeli, bizim ihtilâl genel kurmayımızı telefon merkezine yerleştirmeli ve onu telefonla bütün fabrikalara, bütün alaylara, bütün silahlı mücadele merkezlerine, vb. bağlamalıyız.” (Marksizm ve İhtilâl, Nisan Tezleri ve Ekim Dersleri, s.167-168.)

İşte sovyetik ayaklanma bu şekilde bir süreç izler. Elbette hayat hiçbir zaman şu veya bu şemalandırmaya harfiyen uygun akmaz. Her soyutlama ve şemalandırma gerçeğin bir kısmını ihmal eder, bir kısmını ise, ister istemez abartır. Fakat teorik tahlil, hayatın giriftliğini ve çok yanlılığını kolay anlaşılır hale getirerek, eylem kılavuzluğu görevini yerine getirir.

Bu yüzden bu şemalandırmamızdaki dönemleri mekanik bir şekilde birbirinden ayrı şekilde değil de, bir sürecin, birbiri içine girmiş iç halkaları olarak görmek gerekir.

[10] Planck’ın “Quantalar Teorisi”, Einstein’ın “İzafiyet Teorisi” modern atom fiziğinin temel taşlarını oluşturdu. Ayrıca, endüstride seri üretim (Ford’un otomobil seri üretimi), elektrikli ve içten yanmalı motorların kullanılışının genişlemesi, vs.

[11] Burjuva demokratik devrimin sosyalist devrime dönüştürülmesi, tek bir süreç içinde iki devrimin yapılması kastediliyor.

[12] Görüldüğü gibi, Leninist kesintisiz devrimin özü, emperyalist dönemde, burjuva demokratik devrimini tamamlamamış bir ülkenin sosyalistlerinin, karakterleriyle, hedefleriyle ve ittifaklarıyla tamamen birbirinden farklı iki devrimin savaşını tek bir süreç içinde vermesine dayanmaktadır. Bir başka deyişle, emperyalist dönemde, bütün bu ülkelerde bu devrimi zafere götürecek tek güç proletaryadır. Yani demokratik devrimin önderi sadece proletarya olabilir. Ve de emperyalist dönemde burjuva demokratik devrimi yapan bir ülke, şartları ne olursa olsun, sosyalizme gider.

Bu devrimin özü budur. Bu tez Lenin’den bu yana, ilerki bölümlerde göstereceğimiz gibi, derinleşip zenginleşmiştir.

Emperyalist dönemde, dünya konjonktüründeki durum ne olursa olsun, demokratik devrimini yapmış bir ülkenin önünde bir yol kavşağı değil, bir tek sosyalizme giden yolun olduğuna, Türkiye’de bilimsel sosyalizm adına karşı çıkanlar vardır. Menşevizmin bir başka ifadesi olan bu görüşün temsilcilerinden birisi ve bu görüşü en iyi formüle eden kişi, Mihri Belli’dir. Mihri Belli’ye göre, meseleyi bu şekilde (Lenin’in koyduğu şekilde) koymak kadercilikdir. Ve demokratik devrimin tek bir öncüsü olduğunu ve bu öncünün de proletarya olduğunu söylemek iddiacılıktır. Meseleyi pazarlık konusu yapmaktır; devrimde burjuvazi öncü olamaz, ama pekala küçük-burjuvazi öncü olabilir. (Bkz. Türkiye’de Karşı-Devrim, Türk Solu, Sayı: 64, s. 21. Aydınlık, Sayı: 9, s. 270, vs.)

[13] Yazının amacını dikkate alarak, sürekli devrim teorisinin sosyalist toplumdan sınıfsız topluma kadar devam eden kültür ihtilâli sürecini tahlilimizin dışında tutuyoruz.

[14] Bu ilke, halk savaşı vermek zorunda olan ülkeler için geçerli değildir. Bir başka deyişle, bu ikinci etapta örgütte işçilerin mutlak bir çoğunlukta olması bu ülkeler için geçerli değildir. Eğer halk savaşı verilecekse kırlık bölgelerdeki geniş yoksul köylüleri kucaklamalıdır. Partili emekçiler arasında köylüler işçilerden nicelik olarak daha ağır basar bu ülkelerde. Bu, Leninist parti anlayışının zaman içinde derinleşmesinin, devrim teorisindeki volantirist yönün daha ağır basmasının tabii bir sonucudur.

[15] Bilincin içten iletilmesi meselesi ile Çin Seddi teorisi aynı ideolojik bütünün parçalarıdır. Burjuva devrimi ile sosyalist devrim arasına Çin Seddi sokanlar her zaman ve her yerde, değişik laflarla bilincin dıştan iletilmesine karşı çıkarlar. Bu sadece 1900'lerin Çarlık Rusya'sındaki ekonomistlere ve de sonradan bu görüşü kabul etmiş olan menşevik hizbine özgü değildir. Menşevizm, emperyalist çağın her döneminde ve her ülkede şu ya da bu kılıkta solda daima yaşama imkanı bulmuş olan oportünist bir akımdır. Örneğin Türkiye'de Çin Seddi teorisyenlerinden Mihri Belli de bilincin dıştan iletilmesine karşı çıkmaktadır. Mihri Belli'ye göre bilincin dıştan iletileceğini söylemek yanlıştır. Hem Lenin, Kautsky'den aktardığı bu düşünceden bir kere o da çok kısa olarak bahsetmiş, bir daha hiç bahsetmemiştir (yani Lenin, sonradan bu düşünceden vazgeçmiştir!). Bu görüşe göre, Lenin bilincin dıştan iletilmesini değil, içten iletilmesini savunmuştur(!).

[16] Devrimin subjektif faktörünü hazırlamanın Leninizmin temeli olmasına ilişkin Dimitrov şunları söylemektedir: "Partimiz Bolşevik Partisinin ve ölmez Lenin'in önderliği altında, Enternasyonal'in kurulmasına katıldı. Yeni bir program beyannamesi kabul etti ve proleter devrimini, belirsiz geleceğe ait bir gaye olarak değil, objektif şartları olgunlaşmış bulunan, halledilmesi devrimin subjektif faktörüne, yani bizzat Partinin devrimi teşkilatlandırmak ve idare etmek hazırlığına ve kabiliyetine bağlı olan bir görev olarak kavradı." (Partinin Gelişmesinde Başlıca Devreler, Halk Cumhuriyetine Doğru, s. 129)

[17] Lenin, milli bunalımı (devrimci krizi) şu şekilde tahlil etmektedir: "Marksistler için, devrime elverişli bir durum olmaksızın bir devrim imkansızdır; üstelik her devrimci durum da bir devrime yol açmaz.Genel anlamda bir devrim durumunun belirtileri nelerdir? Şu üç ana belirleyiciyi sıralarsak bizce yanılmış olmayız: 1. Hakim sınıflar için bir değişiklik yapmaksızın hakimiyetlerini sürdürmek imkansız hale geldiği zaman; 'üstteki sınıflar' arasında şu ya da bu şekilde bir buhran olduğu zaman; hakim sınıfın politikasındaki bu buhran, ezilen sınıfların hoşnutsuzluk ve kızgınlıklarının ortaya dökülmesini sağlayacak bir gedik açtığı zaman; bir devrimin olması için çoğu zaman 'alttaki sınıfların' eski biçimde yaşamak 'istememeleri' yeterli değildir; 'üstteki sınıfların da' eski biçimde 'yaşayamaz hale gelmeleri' gerekir. 2. Ezilen sınıfların sıkıntıları ve ihtiyaçları dayanılmaz hale geldiği zaman, 3. Yukarıdaki sebeplerin sonucu olarak barışta soyulmalarına hiç seslerini çıkartmadan katlanan ama, ortalığın karıştığı zamanlarda hem buhranın yarattığı şartlarla ve hem de bizzat 'üstteki sınıfların' bağımsız tarihi bir eyleme sürüklemeleriyle kitlelerin faaliyetinde oldukça büyük artış olduğu zaman.

Sadece tek tek grupların ve partilerin değil, münferit sınıfların iradesinden de bağımsız olan bu objektif değişmeler olmaksızın, genel kural olarak, bir devrim imkansızdır. Bu objektif değişikliklerin hepsine birden, devrim durumu denilmektedir." (V. İ. Lenin, Sosyalizm ve Savaş, s. 118-119.)